

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע"נ

ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מראה מקומות רשפי אש

לע"נ מרים שיינדל בת יצחק"א אפרים שמעון סינאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

(א) ז'ק סע. כמותו ענ.
סמדין ל: געין לת.
ע. זכ"מ לת: כמות
כד. (ג) ע"י חסד אבון
מט: ד"ה קבלתן
(ג) וכוונת דף מת. (ד)
(ד) ונעל דף קעג. (ה)
(ה) וכוונת פה. ענין
כג. (ו) ע"י (ז) ו' לא.
(ז) ע"י חסד לקמן קנה:
סו"ה דבר. חתה.
(ח) קעג. (ט) ע"י. (י) כב.
(י) פסחים דף לא.
(יא) כחובות פא. (יב) לעיל
כ"ע י"א.

הנהגות ה"ב

(א) רש"י ד"ה ורואי
וכי של ראייה כן וכן
לעיל וזמית ה' נמכת:
(ב) ד"ה נר מתן וכי
ומשע: קבלות:
(ג) ד"ה פיעת וכי
מ"י לאו ל"ל ואת ד'
נמכת: (ד) ד"ה רב הנה
כי דכיון לחיי מודה
וכי וכל הני גביות היינו
מקקעי וכי דמתי הנה
כיון דלכא: (ה) תוב'
ד"ה ואל וכי דהי
כשטרא:
(ו) בא"ד למאן דפיה
אלדנא דאי וכדפי'
בקונטרס דאי לאו
דלחסיס נררי לערב לא
היה קבלת ליה בערבות
הכא מיהא כ"ל:'

ליקוטי רש"י

ד"ה אחרונה. נחמ
דמי ממונת (סמדין
לא) ופאלינא נחמנו לו
רלוות ש"ס לך להפסד
עד שג"ס ולא הנה עד
לחמ שג"ס ואמרו לו
הנה רחמי וזמנו אין לו
רואי מקמימח הלכתי
בוטיה ונבתימח ית
הלכתי כוונתי (יח)
ע. דלי ממונת הש"ס
(סמדין לא) שגמלתי
בני מחלוקת נבתימח
שטר רואי לחמור את
הדין גרסאונה הלכה
ממונת ופאלינא אין
הלכה ממונת. וצ"ד.
ממכת געין (עד). (ב)
לח. י"א יתבע ע"י
תחלה. עד שיתבע מן
הנה ולא יחל לו מה
לפרעו (בכחות פה. ובע"ז
רש"י לעיל קעג.
פריעת בע"ז מצוה.
מנה עליו דכתיב חוב
ולחמת נדבתי דמתי אין
דק שיהא הן שלך דק
ולאו שלך דק (ב"מ מט.)
(בכחות פה. ויתמי י"א
בני מיעבד מצוה
ניגדו. קטניס הן אלף
יתמי עד שידעו ויביע
כב. וכי גדלי יתמי שיהו
בני מיעבד מצוה דהיינו
מן שלש עשרה שנה
ואילן דהי מיני ממונת
אשתמי דילא כשדעו
ורש"י פ"ה. ויתמי י"א
אחפסייה אביה ספ
לעול חובי ממונת או כפי
חוב נכסות בשעת מיתה
ולא חפסיס לעול את
השטר מידו עד שמה
אפיה (ענין כב.).

הנהגות וציונים

צ"ל רבה בר בר חנה
ורש"י. מלא הודיעם ע"י
בבארה"א ע"י אהא ידע"ב. (ד)
רש"י (ג) הירוש' כתב נוראה
שיש ט"ס ברוש"ל. וכן רש"י
מדעמי כתב דיש לגרוס וכו'
בפסקי תוס':
[1] ש"ך לע"ב (ג'ליון):

גמ פשוט פרק עשירי בבא בתרא

קעד.

עין משפט
נר מצוה

ק"ב א מ"י פ"ה מ"ג
מלה ויהי ה"ל וז"ל
כשגמתי ונמ"מ סמט ענין
ז"ל טו"ש ח"מ ס' קט
טע"י פ' י"ז:
ק"ב א ג מ"י ט"ז פ"ו
ה"ל ג סמט ט"ז
טו"ש ח"מ ס' טע"י י"ז:
ק"ב א ד מ"י ט"ז ו'
ענין כשגמתי ונמ"מ
סמט ט"ז טו"ש ח"מ ס'
קל טע"י ו':

רבינו גרשום

ורש"י ג סבר אחד זה
ואחד זה אחד ערב ואחד
קבלן ביש נכסי ליה
לא יפרע מהם: חז"ן
מבתי דבין כך ובין כך
לא יפרע מן הערב: יצ"ד.
במ"י גיטין מעשה בצ"ד
באחד שאמר לאשתו הרי
הוא גיטך על מנת שתביאי
אצלי לית אבד אצליתי
אינו גט: רש"י א"ר נוח
דמיה ויהי הוא ג"ל ולי
הלכתא כותיה: ורואי
אחונתו: במ"י מתוהין
אמר רש"י מה עשה זה
שלא היה יודע שיש לו
עוד ערב עדים ולא היה
יודע שיש לו ראייה והביא
ערבות הן. כיון שאמר לו
כיון הלואה: כיון
לשון קבלתו הן. כיון
שאמר לו כלישון נתינה
קבלתו היינו קבלות
כדאמרי לעיל תנה אותו
על ידי דהיינו קבלות:
איבעיא להו הלואה
ואני קבלן. וכן כי אמר
ליה חז"ן לו ואני ערב מאי
ליה אילינן בתר לו
דהיינו קבלות או בתר
ואני ערב דהיינו ערבות:
אמר ר' יצחק. תפוס
לישון אחתן ליהא דאמר
לשון לכתוב ואני ערב
היינו לשון ערבות
וליהא דאמר לבסוף ואני
קבלן היינו ערב
קבלות אפי"ו דאמר
מקריא הלוחה: בר מתן
לו. דהיינו תנה אותו על
ד"י ואני אשבעו אל"ן
היינו קבלות נכסיה: ולא
היה לא מטטר ליה
מיינה דמלוה עד שישא
מיד המלוה ליתן ליה
הדמיה לא קיבל הנה
דמיה כלום להכי אין
לו עליו כלום אלא הקבלן
אפי"ו ש נכסי לוח:
מלאן היה ללכותיה:
הוא בר דיבא. דאקסבר
בנסתו דבר שיש אימון
עבינן ליה ולא היה לו
ליפרע מן הערב: דהיינו
הי"ב עד שיתבע מן הלוח
תחלה דשטא אילו חוב
היה היה פורעו ממקום
אחר: ההוא ערבא
דיתמי. שיהא א' ערב של
אביון במלוה שעל פה
ומת האב ויהי הערב
ליתמיח פורע החוב
למלוה מנכסי של עצמו
מקמי דלודעינהו ליתמי
מזה רוצה הערב לגבות
מן היתומים ולא שפרע
למלוה: רב פפא אמר
פריעת בעל חוב. למלוה
במלוה שעל פה ואין
קנין לא חוב הוא לפרועו
כיון דאין לו שטר ולא
עדות וקנין אלא מצוה
היה שפרע לו הדא
מלוה על פה ואילו היה
הלוה קיים ולא היה רוצה
לקיים מצוה זו הוי בת

מקמי דלודעינהו ליתמי כו'. מיהר לפרוע ולא הודיעם
יכול לפרוע לו כלום שחס היה מודיעם שמה היה
פורעין מיהו אם לא היה רוצה לפרוע נפרע מן הערב דהיינו אין
לו נכסים ללוה דודאי אם אין לו נכסים (שאל"ן) יכול הערב לדמותו
עד אחר שיסכיר עצמו ויקנה נכסים
מה לי אם ידחה אותו עד שיגדלו
היתומים מה לי אם ידחה אותו עד
שיסכיר עצמו: ור"א **כתב בו**
התקבצתי. שכתב בעל חוב כן גובה
בשלמא לרצ הוה משכחת לה בשמיז
מודה ליתא למיחש לזריי אלף לרצ
פפא היכי משכחת לה וכו' א' בשמיז
מודה אפי"ו לא כתב התקבצתי ויש לדמות
דכי לא כתב התקבצתי להכי לא גבי
מיתומים דחיישי' שמה לא גבה המלוה
ממנו ומשני שאני התם דלהכי כתב
ליה התקבצתי דליהוי כמיה אל"ס
וליהוי כמלוה בשטר וכן גרס רבינו
מנאל משכחת לה בשמיז מודה
ומפרש כדפרשישית דלמיחש דהוי
(ה) **שטרות קשיא לן דערכין פ' שוס**
היתומים (פ"ג ע"ג: ופ"ג) מונח דליתרי רצ
הוה ורצ פקד גמלוה בשטר דפרין
התם שוס היתומים ל' יוס בשלמא לרצ
הוה מוקי לה בשמיז מודה אלף לרצ
פפא נמצא מוקי לה אמר לך רצ פפא
איבעיא איהא נכמות אשה משוס
חייא אלף בצעל חוב בשטר לא מני
מוקי לה אלף מיירי ודאי אפילו בשטר
ועוד קשיא כיון דמוקי מילמיה צמלוה
על פה א"י אפילו בני מיעבד מודה
נינהו נמי אין לגבות מהן דטוענין
לירש' שפרע שהאב היה נאמן לומר
פרעתי ואפילו גדולים נינהו פטורין
מהאי טעמא ועוד מאי משני דלהכי
כתב ליה התקבצתי דהוי כמלוה בשטר
מה יס לו לכתיבת המלוה להועיל לערב
לגבות מיתמי מאחר שהלוה לא כתב
כלום והיה נראה לפרש אלף כתב

רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים
ללוה אחד זה ואחד זה לא יפרע מהן (ב) אמר
רבה בר (ג) חנה אמר ר' יוחנן כל מקום ששנה
רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חז"ן מערב
וצידן ורואיה אחרונה אמר רב הונא הלוחו
ואני ערב הלוחו ואני פורע הלוחו ואני חייב
הלוחו ואני (נותן) (ד) כולן לשון ערבות הן תן
לו ואני קבלן תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב
תן לו ואני (נותן) (ה) כולן לשון קבלנות הן
וערב מאי אמר ר' יצחק לשון ערבות ערבות
לשון קבלנות הן בר מהלוחו ואני ערב רבא
אמר א"ר מר בר אמימר לרב אשי הכי
אמר אבא תן לו ואני נותן אין למלוה על
הלוה כלום י"א היא לא מופטר ליה מיניה
דמלוה יעד שישא ויתן ביד' ההוא דינא
דאחתי למלוה לנכסי (דלוה) (ו) מקמי דלתבעיה
ללוה סלקיה רב הנין בריה דרב ייבא אמר
רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא אי
לאו רב הנין בריה דרב ייבא קסבר (ז) נכסיה
דבר איניש אינון מערבין יתיה ותנן (ח) המלוה
את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב
וקי"ל לא יתבע ערב תחלה ההוא ערבא
דיתמי דפרעיה למלוה מקמי דלודעינהו
ליתמי א"ר פפא (ט) פריעת בע"ז מצוה ויתמי
לאו בני מיעבד מצוה נינהו ורב הונא בריה
דרב יהושע אמר "אימר צריי אתפסייה
מאי

צ התקבצתי גובה היינו אם כתב בשטר התקבצתי מן הערב שך
כתב הלוה גם לערב צמון השטר ליפות כמו לדוחקו ולפטרו שלש
חובו למלוה אף אם לא יצבענו המלוה עדיין גובה בשלמא לרצ הוה
צריה דרצ יהושע ניחא דליהוי חייש לזריי והכא ליכא למיחש
לזריי דכיון שכתב גם לערב התקבצתי ועשאו כמלוה לתבעו
מעצמו אין רגיל להפסיס כררי למלוה אלף צרישא איהו גובה משוס
דחייש לזריי דלמא אתפסייה למלוה וע"פ שיש ערב זה אין לתוש
נכתב לו התקבצתי דלמא אתפסייה כררי לערב שאין רגילות
לזריי אלמא אין מתפסיס ע"ו דלסן כן ניחוש שמה התפסיס לערב
ואפילו למאן דפרין אדרבה כו' (י) א' לאו דאתפסיס כררי לערב לא
הוה מקבל לערב כררי' בקונטרס הכא מיהא לא מיהא לא למלוה
ולא לערב אלף לרצ פפא קשיא הא לאו בני מיעבד מודה נינהו
שאי התם דלהכי כתב לו התקבצתי שיהא לו כה לגבות מן היתומים
ושעבד

רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים
קבלן לא יפרע אלף מן הלוח: במשנתנו. ולא צרימח: חז"ן
מערב. משנה זו אלף יפרע מן הקבלן וע"פ שיש נכסים ללוה
כרצונו: וצידן. **צמנו שאלחו בממכת געין**: ורואיה אחרונה.
בסנהדרין צ"ל זה צור"ל שני משניות
של רביה (ו) זו כל זמן שנביא ראייה
כו' גרסאונה הלכה כמותו באחרונה
אין הלכה כמותו: כיון לשון ערבות
הוא יהיה ליה ואני פורע אם לא יפרע
לך: תן לו. מן הממונ יצדו ואני
אפרעו תן אין קבלן לשון הלוה אלף
שליחומיה דהאי דקאמר מן לו עבד
מלוה: לשון ערבות ערבות. לא שאל
קאמר הלוהו ולי"ש קאמר מן לו:
ורב הסדא אמר כולן לשון קבלנות
הן. ואפי"ו מן לו ואני ערב אפי"ו הלוהו
ואני פורע הלוהו ואני חייב הלוהו
ואני נתן לך: בר מהלוחו ואני ערב.
כיון דנקט לשון הלוה ולשון ערבות
אז מוילתא מכלל קבלנות: ורבא אמר
כולן לשון ערבות הן. אפילו הלוהו
ואני קבלן מן לו ואני פורע מן לו ואני
חייב דמשמע אני אפרע בשבילי אם
לא יפרע הוא: בר מתן לו ואני נותן
א"ר וכו' מן לו ואני קבלן. וקיימא לן
כרצו דהוא נחמא. דוקא מן לו ואני
נותן דשייחא לשון מתנה (ג) משמע
קבלנות שבאותו לשון שזיהו למסור
לוה קבל עליו לפרעו דמשמע כאלו
קבל הוא עצמו מיד המלוה. צערות
לא יפרע מן הערב תחלה אלף מן
הלוה. ובקבלות מאיזה שירצה יפרע
כרצו דמתניתין. אלף אם נשא ונתן
צד אין למלוה על הלוה כלום: אינון
ערבין ביה. כדכתיב (מש"ס) אם אין
לך לשלם למה יקח משכנך מתחמך
וכתיב (דברים כד) ויולא אליך העשט
החולה: (ד) וקיימא לן לא יתבע מן
הערב תחלה. אין נכון להטריח את הערב חנם
דלמא מפני ליה ליה
והוא הדין לנכסי דאינם מוגל נכסיו להריד כהן את המלוה
חנם שמה יסלקנו ליה נכמות ולא יטרכך לירד נכסיו: ההוא ערבא
דיתמי. אביהם ליה צמיו וזה נעשה ערב למלוה בשבילי ולאחר מותו
פרע הערב תחלה מקמי דתבעינהו ליתמי כלומר משלו פרע ולא
משל יתומים שלא הפסיק לתבעם ועמה חזרו עליהם ומצעם:
פריעת בע"ז מצוה. הערב עמה נעשה צמ"ו ומלוה על פה הוא ומלוה
לפרעו ואם יתומים פוחים מ"י. (א) דלאו בני מיעבד מודה נינהו
וכי גדלי ישתעי דינא צהדייהו כדאמר צמוקת הצמים (על"ג.) גבי
עובדא דרבה (ז) צר טרשו: רב הונא בריה דרב יהושע אמר. דעולס
יתמי בני מיעבד מודה נינהו דכלמר צערין צפרק שוס היתומים
(ד' כג.) יתמי דלכלי דלאו דיהו לילו צמט שיתקיייהו אלף היינו טעמא
דלא גובה ערב מיתמי עד דגדלי וידעו לטעון ולחזור אחר דינס דליכא
למימר אימור כררי אתפסייה אביהם למלוה צמיו לפטור את הערב
והלכך על (ח) מלוה על פה איכא למיחש דלמא פרעיה אצוהו צמיו וע"ג.
דקיי"ל לקמן צפירקין (ט) מלוה על פה גובה מן היורשין הני מילי כגון
כרצ הונא צריה דרצ יהושע דלמר דלא חיישינן למימר יתמי לאו בני מיעבד מודה נינהו
אלף ככל חוב שאתו יודעין אלף שאמר אביהן תנו נותנין דפסקינן עברכין (י) ואין ממתניין עד דגדלי כדשלחו מתם דהלכתא כרצ הונא
צריה דרצ יהושע. ורצו נמי דפסק עברכין (י): הלכתא דאין נוקיין לנכסי יתומים אלף אם כן רציה אולכת צהן ואם אמר תנו
נותנין נראה צעניי דלא פליג ארצ הונא (י) כסו: דלמיז מואן דלמר תנו דמי ומר אמר חדא וכן אמר חדא ואלף פליגי רצ הונא
איירי צמיו מודה אף על גב דלא אמר תנו ורצא איירי צמור תנו אף על גב דאין חייב מודה וכל הני גציתאן מתקקעי דיתמי.
ורכאה צעניי דזמון הוה דליכא מתקקעי כל כך אע"ג דקיי"ל (י) מוטלתי דיתמי לא משמעתי לבע"ז בזמן הזה דינס לגבות ממטלטלי
דשבך להון אצוהו כמו שתקנו הגאונים כמותה אשה דפסקינן הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי (י) ואפילו הכי נהגו לגבות ממטלטלי ומציא
אני רואי מההוא דכמותה (ד' טו.) דארנקי דמחאא דאשה גובה כמותה מהס משוס דאסמכתיהו עליהו והוא הדין לבעל חוב
דגבי מטלטלי דיתמי היכא דידוע לנו שאביהן היה חייב ליה וכן הלכה למעשה דהא אמרינן לקמן (ט) מלוה על פה גובה מן היתומים
כדי שלא תעול דלת צמיו לון ואי ממטלטלי דשבך להון אצוהו לא גובה אין לך נעילת דלת גדול מזה דהא לא שפתיי לן מתקקעי:

דין חובטין אותו עד שיאמר רוצה אני הפרע והשתא קטניס הן יתמי לוא בני מיעבד מצוה נינהו עד
דגדלי והלכך לית עליהו לפרע לא למלוה ולא לערב כלום ולא פריעי ליה להאי ערב כלום אבל אי היה בשטר מן מחויבים
לפרעו: ורב הונא בריה דרב יהושע אמר להכי לא פריעי יתמי כלום לערב דאימור אביון קמי דמת שמוא אתפסייה צריי
למלה כשיעור חובו ולא היה חייב כלום למלוה:

מדמקשי ליה רבא לאביי ידירנה הנאה קתני. ואפי' גבי ערב לכתובתה דכלתיה, אע"ג דהוי בנו צורבא מרבנן ודחיקא ליה מילתא ולא קא יהיב ליה אבואה כדמבעי ליה, כי ידעי בה בי דינא דבאעי לגרושי ואתי מעשה לידיהו מיחייבי לאהדוריה, דלא לימרו קא מחנפי רבנן אהדדי. דומיא דהאי מעשה (ואע"ג) [דאע"ג] דבנו הוה וצורבא מרבנן הוה קא מקשי ליה רבא לאביי והא ידירנה הנאה קתני. ושמעין נמי דבשעת גירושין הוא דמדרינן לה, מדמהדר ליה אביי אטו כל דמגריש בבי דינא מגריש. ומסתברא דאי לא ידעינן בהו בשעת גירושין לא מדרינן ליה בתר הכי מקמי דליסבה, דבשלמא בשעת גירושין מהני לאהדוריה דילמא מימנע ולא מגריש ולא פסיד ערב ולא מידי, אלא לאחר גירושין מאי נפקא מינה, בין הכי ובין הכי הא פסיד ערב:

קלח. וש"מ דהיכא דהוה ערב צורבא דכלתיה אדם עשיר והוה בריה צורבא מרבנן ודחיקא ליה מילתא ולא יהיב ליה אבואה כדבעי ליה, שרי לאסובי עצה דליגרשה לדביתהו ותיזיל תיגבי כתובתה מאבואה והדר להדרה ואין כאן משום רשע ערום. והיינו דמסקינן בה בנו שאני וצורבא מרבנן שאני. וש"מ דאפי' גבי בנו ולא צורבא מרבנן, אינ צורבא מרבנן ולא בנו מאן דמסיב ליה עצה כי האי גונא רשע מיקרי. וכן כל כיוצא בזה. ושמעין נמי מינה דאע"ג דערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד, לגבי בנו משתעבד, דכל לגבי בריה שעבודי משעבדי נפשיה כדמסקינן:

ואיכא מ"ד בין אית ליה בין לית ליה משתעבד. והלכתא בכולהי בין בקבלן דכתובה בין לערב בעל חוב, וא"צ לומר בקבלן בעל חוב, בין אית ליה נכסים ללוה בשעת ערבות וקבלנות ואשתדוף בתר הכי, בין לית ליה משתעבד בר מערב דכתובה דאע"ג דאית ליה נכסים ללוה לא משתעבד, מאי טעמא מצוה הוא דעביד ולא מידי חסרה לאשה, ואדרבא זכותא היא לה לאינסובי אפי' שלא ע"י ערב, דיתר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא, והאי איתתא היא דהות מסרבא דלא לאינסובי אלא ע"י ערב והאי ערב כי אכון לאו לשעבודי נפשיה איכוון אלא למעבד מצוה הוא דאיכוון דלא תמנע מלאנסובי, וכיון דלא גמר ושעביד נפשיה לא משתעבד ואע"ג דקנו מיניה. ומתניתין דקתני הערב לאשה בכתובתה ונמצא בעלה מגרשה כו', בקבלן קאי, אינ לכתובת כלתיה, דכל לגביה בריה שעבודי משעביד נפשיה כדמפרש בגמרא בהדיא במעשה דמשה בר עזארי:

קלט. דאיתמר ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד. דמצוה הוא דעבד ולא מידי חסרה לאשה. קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד דממונא חסריה. קבלן דכתובה וערב דב"ח פליגי איכא מ"ד אי אית ליה נכסי ללוה בשעת ערבות או בשעת קבלנות משתעבד ואי לא לא משתעבד. ולא למימרא דכי אית ליה נכסי ללוה סמכא דעתיה דערב דלא מצטרין איהו למפרעיה למלוה וגמר ומשעביד נפשיה, דאדרבא איפכא מסתברא דכל היכא דסמכא דעתיה דלא מיחייב לא גמר ומקני כדאמרי' בסנהדרין (כה.א) גבי משחק בקוביא, אלא היינו טעמא דכי אית ליה נכסים ללוה או לבעל בשעת הלואה או בשעת נישואין, בהוה הנאה דנפיק עליה קלא דאיניש מהימנא הוא, דהא אע"ג דאית להו נכסים ללוה ולבעל לא קא מהימני להו לדירהו אלא לערב, גמר ומשעביד נפשיה. והא דמיא לההיא דאמרי' בסוף פירקין (לקמן קע"ב) ערב דבית דין הוא דלא בעי קנין דבההיא הנאה קא מהימני ליה גמר ומשעביד נפשיה. ואי לית ליה נכסי ללוה בעידן הלואה לא משתעבד, דלאו משום הימנותיה קא

קמ. א"ר הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו, וחזר ואמר מנה לפלוני בידי נאמן לגבותו מן ההקדש בלא שבועה, חזקה אין אדם עושה קינוניא על ההקדש. כדבענן למימר קמן. ולא תימא דוקא היכא דאמר הכי בשעת הקדש¹ אינ בתוך כדי דיבור², אבל היכא דאמר לאחר כדי דיבור לא מהימן לאפסודיה להקדש, אלא אפי' אמר הכי לאחר כדי דיבור מהימן. דאי בתוך כדי דיבור אינ בשעת הקדש, מאי איריאי דאין אדם עושה קינוניא על הקדש ומה ענין קינוניא בכאן, מכדי האי גברא עד השתא כולהו נכסיה דידיה נינהו ואי בעי מקדיש ואי בעי לא מקדיש, וא"כ כי אמר מנה לפלוני בידי הו"ל כמ"ד חוץ ממנה שאני חייב לפלוני ומה ענין קינוניא בכאן. ועוד מאי איריא הקדש דקאמרי' טעמא דאין אדם עושה קינוניא על הקדש, אפי' הדיוט כה"ג נמי מהימן. אלא על כרחיך כי אצטרין לאשמועינן גבי הקדש כגון דאמר אחר כדי דיבור דאע"ג דגבי הדיוט כה"ג לא מהימן דחיישינן לקינוניא, גבי הקדש מיהת מהימן, דאין אדם עושה קינוניא על הקדש.

1 הרמב"ם (פ"ז מערכין הי"ט) כתב "בשעה שהקדיש ובראב"ד (שם) השיג דאי בשעה שהקדיש כל אדם נאמן וכמ"ש רבינו בסמוך, ועי' כס"מ שם ובטו"ש ע"י רנה ס"ג ובאחרונים שם.

2 משמע דמהני בהקדש תוך כדי דיבור, ור' ברבינו לעיל קל, א סי' קל, ועי' ש"ך סי' רנה סק"ה.

קנא	הגדולים	מערכת גדולים מ	שם
	(קח) מהר"ר משה ברודו. הוכאה תשובתו בס' פני משה ח"ב סי' ק"ח.		(קב) מהר"ם (משה) אלשקר. דיין בארץ מצרים. ושקיל וטרי עם הרא"ם
	(קט) מהר"ר משה ברוך. הוזכר בשו"ת אבקת רוכל למרן סימן פ"ה וסי' קי"ג והוא חתום עם הרכנים בסימן קכ"ד. והוזכר בשו"ת הרב המבי"ט.		ומהרד"ך ומהר"י בי רב וסיעתם. ומרן מזכירו בכסף משנה הלכות יסורי התורה. וחיבר שו"ת ונדפסו. וראיתי חבורו על טור א"ח בכ"י ורמזו בתשו' סי' כ"ד הכי קרא שמו גאון יעקב כמ"ש בסי' ק"ח. ובקובץ כ"י ראיתי שחיבר באור על פירש"י בחומש כמו באור הרא"ם.
	(קי) רב משה גאון. מדור ה' לגאונים כמתא מחסיא וסמכו רב כהן צדק גאון היה שנת ד' אלפים תר"ן. ושמו רב משה כהן בן יעקב. והוא רב משה כהן שהזכיר הרי"ף תשב"ץ ח"א סי' ע"ב.		(קג) מהר"ם (משה) אמארייליו. (עיין דבר משה. הלכה למשה כח"ב).
<p>מצאתי כתוב בס' כ"י לא היה שום תנא או אמורא שנקרא משה הוא פלא וסוד. והיינו דאמרי אינשי על הרמב"ם ממה ועד משה וכו' שלא היו תנא או אמורא שנקרא משה עכ"ד.</p>			(קד) מהר"ר משה בולה. (עיין חיי עולם כח"ב).
	(קיא) מהר"ם גאלאנטי הזקן. הרב המוסמך תלמיד מרן חיבר שו"ת ונדפס ח"א. ובסי' קכ"ד כתב שמרן נתן לו רשות בהיותו בן כ"ב שנה לעסוק בגיטין וקדושין.		(קה) מהר"ר משה בנבנשת. בן בתו של מהראנ"ח. והיו הקרובים מהר"ם מהר"ם תרי גברי וברבי הרב שדה יהושע והרב כנה"ג. והיה רב בקושטנדינא יע"א. וחיבר שלשה חלקי פני משה. וספר ריב לשונות ונאכד. ושקלו וטרו בהדיה שנים קרובים להרב הנז' ומהר"י נ' יעיש ומהר"א נ' חנניה והרב תורת חסד והרב פרח מטה אהרן ומהר"ש אלגאזי והרב שמות הגיטין וחתנו ומהר"ש גאון ויתר רבני הדור.
	הרב מהר"ם גאלאנטי הזקן מחבר התשובות היה בן ה"ר מרדכי אנגיל"ל תושב רומה. האיש מרדכי היה יפת תואר ובעל מדות הגונות. השרים היו קורין אותו גאלאנט"י אומ"ו נשתקע כנוי אנגיל"ל ונשאר להם כנוי גאלאנטי. כ"כ הרב מהר"ש הלוי אב"ד איזמיר שהיתה לו לאשה בת הרב יהונתן בנו של הרב המוסמך מהר"ם גאלאנטי הזקן הנזכר. והביאו הרב יד אהרן הלכות גיטין דף ק"ה ריש ע"ד. וכן הרב יהונתן היה הרב המג"ן אב"ד ור"מ מעה"ק ירושלים. ועיין בתשו' דרכי נועם ח"מ סי' ל' ול"א.		(קו) מהר"ר משה בנבנשת די שיגוביא. אבי זקנו של הרב הגדול מהר"ש אלגאזי ז"ל כתב כמה שיטות ונאכדו. ונמצא קונטרס מהרב ז"ל בסוגית קמא פלפול עמוק משא ומתן עם הרב המפולפל מהר"ר יהודה אלגאזי ז"ל ונדפס בריש ספר דובב שפתי ישנים שהדפיס הרב מהרש"א הנזכר.
	(קיב) מהר"ם גאלאנטי בן הרב יהונתן. נכד הרב המוסמך. אב"ד ור"מ		(קז) סיניור משה בנימין פואה. (עיין ר' ארונים הלוי בן לברט).

הגדולים

מערכת גדולים א

שם

יב

ליוצרו. ושם כתב לה"ר אליעזר דאין שמו על שם אליעזר עבד אברהם שהוא ארור ולא מסקינן בשמייהו, אלא שמו הטוב על שם אליעזר בן משה רבינו ע"ה עכ"ד. ומ"ש דהוא על שם אליעזר בן משה רבינו ע"ה כלומר ואף ע"ג דבשם עצמו נקרא מי שהוא ארור אין לחוש כיון דאיכא צדיק שנקרא בשם זה. וכ"כ התוס' פ"ק דשבת דף י"ב ע"ב משם ר"י דאטו אם אחד רשע ושמו אברהם לא נקרא בשם זה אחר ע"ש. אך מצאה התקירה מקום לנוח על משה רבינו ע"ה איך קראו אליעזר כיון דאליעזר הי' ארור, דאף ע"ג דהוא לא כיון שיהי' על שם אליעזר עבד אברהם וטעמו ונימוקו עמו כי אלהי אבי בעזרי, מ"מ מאי דאמרינן דלא מסקי בשמייהו היינו הגם שאינו קורא על שמם וגם יש לו טעם בשם.

והיה אפשר לומר דהיכא דהשם עצמו הוא טוב נאה ויאה לא משגחינן אם אדם רשע נקרא בשם זה, והכא דשם אליעזר הוא טוב מאד ופתרונו דהמקום הי' בעזרו לכן משה רבינו קרא אליעזר. והרב המבי"ט לא הוצרך לזה בנדונו ויפה אמר שנקרא על שם בנו של משה רבינו ע"ה, אבל למשה רבינו ע"ה עצמו אפשר לומר כאשר אמרנו דהשם עצמו הוא טוב.

וכזה ראיתי בשו"ת בשמים ראש חדשות מעתה ומיחסים אותם להרא"ש ושאר גדולים שכתב בס' ק"ץ וז"ל, ובעיקר השאלה כיצד קורין ישמעאל אין אנו צריכים לדברי המדרש שישמעאל עשה תשובה דכל ששמותיהם נאים ומעשיהם כעורים השם ניתן מעצמו לקרות, אבל בשם כעור או שאין לו הוראה נעימה מתוך שנתלבש בה רשע סימנא מילתא היא עכ"ל. הרי שהרב ז"ל פריך שפיר לישמעאל דהשם נאה ויש לו הוראה נעימה וה"ה לאליעזר כדאמרן. וראיתי שם בכסא דהרסנא שהגי' על זה וז"ל אי קשיא דשם במדרש נראה דעשו יש לו הוראה נעימה וכן ודאי שהרי יצחק ורבקה קראוהו כן והכתוב מודיענו זאת ודאי לסימן דבר הגון הוא. ונראה דרבינו לא בא לתרץ זה כי אין שאלה על השלילה איהו לא בא אלא לסלק הקושי' בשם ישמעאל איך מסקינן בשמיה עכ"ל. ומ"ש דרבינו לא בא לתרץ זה וכי' לא נהירא דכל עצמו בא על

הגהות בספר אשל אברהם שנדפס מהרב מר אביו ז"ל.

(לא) מהר"ר אברהם ברודו. אחד מרבני קונשטאנדינא ושקיל וטרי עם הרב פ"מ. חיבר ברכת אברהם דרשות. ועלה לעה"ק ירושלים ת"ו בזמן רבינו מהר"א יצחקי והוא חותם בראש. וכן הוא בהסכמת עין יוסף מציעא. והיתה מנוחתו בעיר הקדש ירושלים תוב"ב. וכיום שמועתו בקונשטנדינא אפטר עלוי הרב דת ודין רב עמנו גם מקום ללון.

(לב) מהר"ר אברהם בכ"ר ברוך. הובא תשובתו כתורת חיים למהר"ש ח"ג סי' פ"ו.

(לג) מה' אברהם ברוך מגוריציא. (עיין חסד לאברהם בח"ב).

(לד) מר רב אברהם גאון. הוזכר בתשובת רב שרירא גאון אשר הובא בס' יוחסין.

וראה זה חדש שלא מצינו בתנאים שבמשנה והברייתא תנא ששמו אברהם וגם באמוראים לא מצאתי כעת בס' יוחסין. כי אם באמוראים מייתי תני אברם. גם שם יצחק בתנאים שבמשנה לא יש מי ששמו יצחק, אך בברייתא וכוזה הקדוש יש, ובאמוראים הרבה יש ששם יצחק, ובשם יעקב יש זכר במשנה ובברייתא והרבה בש"ס, ומהגאונים ואילך נשחרבכו שמות אברהם יצחק ויעקב בגאונים וברבנים ובכל המון ישראל עד היום הזה. וגם באות מ"ס להלן (עיין רב משה גאון) הבאתי שמצאתי בכ"י מי שהפליא שלא הי' בתנאים ואמוראים מי שנקרא משה עד הגאונים ע"ש.

ודע שהרב המבי"ט בח"א סי' רע"ו כתב דאין ראוי להעלות שום שם אדם או נח או שם ועבר שאין להעלות שם אלא מאברהם ואילך, והנקרא בשם יפת וכיוצא בו מאשר קדמו לאברהם אינו ככלל (בשם) מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח

ששלטת יהוסין הוא ואחיו הג"מ ר' יוחנן לוריא קב) היו בני הג"מ ר' אהרן לוריא. כן כתב זקני הרש"ל בהוספתו לכתב היחוס ששלח לו שארו הג"מ ר' שלמה

טאבי נר היה שמו אביאל וגם נר, וראה ב"יוחסין" וב"צמח דוד" במלכי השמונאי שהיו אב ובנו נקראים בשם אחד, ינאי, וראה ב"שו"ת הרשב"ש" (ליוורנו תק"ב) סימן רצ"א (הובא גם ב"טיב ניטין" שטות אנשים אות ש' מק"ד) שרצו לקרות לנכד הרמב"ן בחייו, בשם "משה" רק הוא, הרמב"ן רצה יותר בשם "יונה". (כל זה היה בהעלם עין של הג"מ ר' חיד"א ב"ברית עולם" על ה"חסידים" סימן ת"ס) [ובאמת גם בהאבות נמצא שקראו אח בניהם על שם זקניהם (ו) כמו: תובל קין כן למך (בראשית ד' כ"ב) נקרא על שם קין בן אדם הראשון (שם ד' א') (ראה ב"יפה תואר" על ב"ר פ' ל"ז סי' י' ד"ה ע"י שהי'), חנוך בן ירד (שם ה' י"ח) נקרא על שם זקנו חנוך בן קין (שם ד' י"ז), למך בן מתושלח (שם ה' כ"ה) נקרא על שם למך בן מתושלח (שם ד' י"ח), וכן דישן (שם ל"ז כ"א), הוא דישן וקראו הכתוב דישן בשם אחיו הקטן מלמד שמת אחיו וקראו על שמו (פסיקתא זוטרתי' ש"א), וכן היה הפנהג כימי הבינים, זקנו של הרמב"ם נקרא, יוסף ב"ר יצחק ב"ר יוסף ב"ר עובדיה ב"ר שלמה ב"ר עובדיה" (הרמב"ם בסוף פירושו למשנה), וכן ר' אהרן הלוי נכד הרז"ה כתב (בהקדמת ספרו, ב"דק הבית"): "אמר אהרן הלוי ב"ר יוסף ב"ר בנכשתי ב"ר יוסף (ב"ר זרחיה, כצ"ל, ככתוב ב"שם הגדולים" ח"א מערכת א' אות קל"ב, והוא מחבר ספר, המאור) ב"ר יצחק ב"ר זרחיה ב"ר שם טוב הלוי ז"ל", וכן הג"מ ר' יצחק לאטיש, מח"ס, תולדות יצחק" וס', שערי ציון, החי בשנת קל"ב, היה ב"ר יעקב ב"ר יצחק (ראה הקדמת רש"י ל"שערי ציון"), וכן סרן ה"בית יוסף", הג"מ ר' יוסף קארו, היה בן ר' אפרים ב"ר יוסף ב"ר אפרים (ראה, תולדות רבינו יוסף קארו מרח"ד פריעדיכערנ דראהביטש תרנ"ז), וכן נמצא עוד הרבה. בספרי וכת"י, כל בו" (ערך, שמות") הארכתי בזה. קב) הג"מ ר' יוחנן הזה חי באמצע המאה השלישית לאלף השני, היה מגדולי חכמי ווירטיוזא ולמד והורה בכמה ערי אשכנז וכיחוד בהילברון. כאשר גרשו היהודים משם מצא לו מפלט בשטראסבורג, ובמחיר סך מסוים השיג רשיון לדור שם. כסוף יפיו דר בעיר הקטנה אוברנייא. חיבר ספר, הדרכה, מאמרי מוסר בתרומים (נדפס בסוף ספר, הנ"ל להג"מ ר' יצחק ב"ר אליעזר, דפוס הראשון הוא פראג שני"ז, ואח"כ נדפס הרבה פעמים, ראה, אוצר הספרים" ובספרי, צנא מלא ספרי). לבד זה חיבר, בשנת רס"ז, ספר, משובת נפש, פירוש על פירש"י על התורה (הכת"י הוא בהספריה באוקספוד קובץ 258). בספרו שם כתב: "מעשה שאירע לנו בשנת רמ"ד ביום הכפורים במדינת עלזאם בעיר נידר ענדים...". מספרו זה נראה שהיה גם רופא חכם, בקי בספרי חכמי הרופאים בלשונות העמים, והיה לו יובחיים עם חכמי הנוצרים, בענין הויכוחים חיבר סאמר מיוחד הנרצף לה, משיכת נפש הנ"ל (ראה ברטולו, לא פראנס איזראעליטא, כנסת ישראל" לרש"ף צד 437). נפטר בשנת רע"ב (דור ודור ודורשיו" אות תש"ה) [שם כתב שהיה אב"ד ק ווירטיוזא]. הוא ואחיו הג"מ ר' יחיאל לוריא היו שאריו של הג"מ ר' נתן שפירא מח"ס, "מבוא שערים" (לובלין שני"ה, יעמנין תפ"ד), אמרי שפ"ר (לובלין שני"ז), כי שניהם היו מיוצאי חלציו של הג"מ ר' שלמה

(ו) הג"מ ר' חיד"א ב"שם הגדולים" (מערכת גדולים אות א' סימן ל"ו) כתב: "ראה זה חרש ש"א מצינו... תנא שישנו אברהם, וגם כאמוראים לא מצאתי, וגם לא היה בתנאים ואמוראים מי שנקרא משה [וכ"כ (שם ערך "ר' משה גאון"), מצאתי כתוב בס' כ"י לא היה שום תנא או אמורא שנקרא משה"] ודע שהרב המבי"ט בח"א סימן רע"ו כתב דאין ראוי להעלות שם אדם... וע"ז העיר הג"מ ר' דוד לוריא בהערותיו והגהותיו ל"שם הגדולים" [בספריה, בין יתר הספרים ובתבוי יד אשר חנני ה', נמצא קובץ, הנכתב בעצם כתב ידו של הרד"ל, הכולל "הערות והנהגות" ל"שם הגדולים", למסדר הדורות" ו"חופת אליהו רכה". הכי הוה היה ב"ר ש"א לוריא והוא שלחו להר" שמוען משה חאנעס אשר הבטיחו להוציאו לאור, ראה בספרו "תולדות הפוסקים" צד 36]: "פלא שלא העיר בענין יותר נפלא בזה, שבכל החג"ך לא נמצא מי ששמו בשם האבות כלם אברהם יצחק יעקב (ובדה"א ד' ל"ו נמצא יעקב, ולא משה ואהרן, וגם רוב שמות השבטים לא נמצאו עוד בתנ"ך". ובאמת מצאתי בוסן התלמוד את השם "אדם" (במאגנת אמתר", מהורות רש"י, פרשה ה' "אמר ר' חנין אמר ר' א"ד מ"י והצ"ט משה" וב"ב כ"ע"ד כ"י ערכין כ"ג א"ו. וכן השם "אהרן" (ב"ק ק"ט כ'). וזה היה בהעלם עין גם ב"הג"ת מנהג ציון" ל"שם הגדולים השלם" מערכת גדולים הג"ל.

בבא בתרא דף קעד

שמח

צרור

שמות ב

המזר

דכתיב (משלי י, כג) ותורה אור. וכתיב (תהילים לא, ט) מה רב טובך אשר צפנת ליריאך, וזהו ותצפנהו. ולפי שהוא רמיזה על התורה שנקראת טוב, אמר ותצפנהו שלשה ירחים, כנגד בחדש השלישי לצאת בני ישראל (לקי יט, א).

ג. ותקח לו תיבת גומא, כנגד ארון הברית^{כב} שהיה מצופה מבית ומחוץ (לקי כה, יא). לפי שיש בתורה נגלה ונסתר, פנימי וחיצון. וזהו ותחמרה בחמר ובזפת, כנגד הנגלה והנסתר. ותשם בסוף על שפת היאור, רמז למכת היאור ע"י משה, ורמז לתורה שנקראת מים. ^{כג} ותתצב אחותו (פס' ד), כדכתיב (משלי ז, ד) אמור לחכמה אחותי את^{כד}. מרחוק, כדכתיב (ירמיה לא, ג) מרחוק ה' נראה לי^{כה}.

ה. ולפי שהשם שומר רגלי חסידיו^{כה}, סבב שתלך בת פרעה ליאור בענין שתראה הילד ותחמול עליו. וזהו שאמרו שראתה עמו שכינה (סוטה יב), והטעם לפי שלא אמר וטרא, ואמר וטראהו (פס' ו), הוסיף חצי השם שהוא ו"ה, שהוא רמז לשכינה^{כז}.

ז. ותאמר מילדי העברים זה. ולא אמר ילד העברים זה אלא ילדי העברים, הם משה ויוסף שהושלכו ליאור לרחם על ישראל, כמו שרמזתי בסוף ויחי יעקב^{כז}. וכל זה סבה אלהית שיגדל משה בהיכלי המלכים, ויתחזק לבו בגבורים^{כח}, להביא אותם מכות על פרעה. וזהו ויגדל הילד ותביאהו לבת פרעה ויהי לה לבן (פס' י), משרת בהיכל המלך.

י. ותקרא שמו משה. זה נראה לי אות על מה שכתבתי בזאת הפרשה שהיא כולה סתרים גדולים. ולזה דרשו (סוטה יב) שירדה לרחוק מגילולי בית אביה, והאריכו בצדקתה ובמעשיה. שאם לא כן איך נשאר זה השם למשה שקראה לו בת פרעה, וכי לא מלו אותו אביו ואמו ולא קראו לו שם, ולא ראינו שנשאר לו שם אחר אלא זה. אלא שיש לך להודות כי זה היה שמו מתחלה, והתורה קדמה לעולם^{כח} והיה כתוב בה ויאמר ה' אל משה כמה פעמים. וראתה עינה מה שלא ראו אביו ואמו ואחותו בנבואתם, והסכימה דעתה לדעת המקום ולדעת התורה, כי זה השם של משה הוא פלא והוא מעמקי התורה. כי משה עולה כמו השם בהפוך אותיות^{כח}, ולכן לא ידע איש את קבורתו (דברים לד, ו). וכן משה בראשי תיבות, הוא כמו מטטרון שר הגדול. והוא שדי בחשבון מטטרון^{כט}. והוא רמוז מתחלת העולם, כאמרו (תהילים לג, יד) ממכון שבתו השגית, ראשי תיבות מש"ה^{כט}. וכל זה לאות כי זאת הפרשה יש בה רמזים גדולים לעתיד, ולכן אמרו במדרש^ל והנה נער בוכה זה ישראל, דכתיב כי נער ישראל ואוהבהו (הושע יא, א).

בתי מלכות, סוטה יא: כא. לשון הגמ' בסוטה יב. כב. ומקורו בזח"ב יב. כג. לשון הזח"ב שם. כד. ובזוהר שם, אמר ר' יצחק מעולם לא עתדיא גזרת דינא מעלמא, דהא בכל שעתא דהווי ישראל חטאן הווי דינא מקטרגא עמהון, וכדין (ולכך, ואז) ותתצב אחותו מרחוק (שנתרחקה השכינה מהם). כה. ע"פ ש"א ב, ט. רגלי חסידיו ישמור. כו. ומקורו בזח"ב יב, וטרא מבעי, והא א"ר שמעון לית לך מלה באורייתא או אות חד באורייתא דלא אית ביה רזין יקירין ועלאין, אלא הכי אולפינא רשימא דמלכא ומטרוניתא אשתכח ביה, ואינן רשמיה דוא"ו ה"א, מיד ותחמול עליו, וכ"פ הד"ז והרב"ח. כז. בראשית ג, כו. בד"ה וכן היה ראוי. כח. ע"פ עמוס ב, טז. אמיץ לבו בגבורים. כח. תורה קדמה לעולם ב' אלפים שנה, בר"ר ב, ח. כח. ומקורו בזח"ב קיד, קב"ה שוי שמיה בך (במשה). כט. כלומר דמטטרון בגי' הוא ש-ד-י. ומקורו בפסדר"כ פר' דבחדש השלישי, וזהו ביאור הכתוב כי "שמי" בקרבו (שמות כג, כא). כט. ומקורו בתק"ז תי' סט, קיב. רעיא מהימנא אתמר עלך מ'מכון ש'בתו ה'שגית אל כל יושבי ארץ. ל. לא מצאתי מקורו, והובא בתו"ש

רטז

שמות ב שמות

אונקלוס

וְכַל־הֵבֶת תַּחֲיוֹן: פ ב א וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית
 לָוִי וַיִּקַּח אֶת־בֵּת־לָוִי: ב וַתֵּהָר האֵשָׁה וַתֵּלֶד
 בֵּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי־טוֹב הוּא וַתִּצְפְּנֶהוּ שְׁלֹשָׁה
 יָרְחִים: ג וְלֹא־יִכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ וַתִּקַּח־לוֹ
 תִּבְתָּ גָמָא וַתַּחמַרְהָ בַחמַר וּבִזְפַת וּתְשִׁם בָּהּ
 אֶת־הַיֶּלֶד וּתְשִׁם בְּסוּף עַל־שַׁפַּת הַיָּאָר:
 ד וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרַחֵק לְדַעַה מֵה־יַעֲשֶׂה לוֹ:
 ה וַתֵּרֶד בַּת־פְּרַעֲהָ לְרַחֵץ עַל־הַיָּאָר וְנַעֲרֹתֶיהָ
 הִלְכֹת עַל־יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת־הַתִּבָּה בַּתּוֹךְ
 הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת־אִמְתָּהּ וַתִּקַּחֶהּ: ו וַתִּפְתַּח
 וַתֵּרָאֶהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וְהִנֵּה־נֹעַר בְּכַה וַתַּחמַר
 עָלָיו וַתֹּאמֶר מֵיֵלְדֵי הָעִבְרִים זֶה: ז וַתֹּאמֶר אַחֲתוֹ אֶל־בַּת־פְּרַעֲהָ

בְּרֵתָא תְּקִימוֹן: א וַאֲזַל גְּבֵרָא
 מִדְּבֵית לָוִי וְנִסְבִּי יֵת בַּת לָוִי:
 ב וְעַדִּיאַת אַתְתָּא וַיֵּלְדַת בְּרַ וַחֲזוּת
 יֵתָה אָרִי טַב הוּא וַאֲטַמְרָתָהּ
 תִּלְתָּא יָרְחִין: ג וְלֹא יִכְלַת עוֹד
 לְאַטְמָרוּתָהּ וְנִסְבַּת לָהּ תְּבוּתָא
 דְּגָמָא וַחֲפַתָּהּ בְּחַמְרָא וּבְזוֹפְתָא
 וְשׁוּיָאֵת בָּהּ יֵת רְבִיָּא וְשׁוּיָתָהּ
 בְּיַעֲרָא עַל פִּיָּה נְהָרָא: ד וַאֲתַעֲפַדַת
 אַחְתָּהּ מֵרַחֵיק לְמַדַּע מָה יִתְעַבַּד
 לָהּ: ה וְנִחַתַת בַּת פְּרַעֲהָ לְמַסְחֵי
 עַל נְהָרָא וְעוֹלְמַתְתָּהּ מְהֵלְכֵן עַל
 פִּיָּה נְהָרָא וַחֲזוּת יֵת תְּבוּתָא בְּגוּ
 יַעֲרָא וְאִשְׁטַת יֵת אִמְתָּהּ וְנִסְבַּתָּהּ:
 ו וּפְתַחַת וַחֲזוּת יֵת רְבִיָּא וְהָא
 עוֹלְמָא בְּכִי וְחִסַּת עֲלוּהִי וְאִמְרַת
 מִבְּנֵי יְהוּדָאִי הוּא דִין: ז וְאִמְרַת
 אַחְתָּהּ לְבַת פְּרַעֲהָ הַאֲיִזֵּל וְאִקְרִי

ה"א בלא מפיך

עָלָיו וַתֹּאמֶר מֵיֵלְדֵי הָעִבְרִים זֶה: ז וַתֹּאמֶר אַחֲתוֹ אֶל־בַּת־פְּרַעֲהָ

רש"י

קשה (סוטה יב. שמו"ר סס פא): בחמר ובזפת. זפת מצחוק
 וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו לדיק ריח רע של זפת
 (סס): ותשם בסוף. הוא לשון אגס, רוש"ל זלע"ו, ודומה
 לו קנה וסוף קמלו (ישעיה יט ו): (ה) לרחוץ על היאור.
 סרס המקרא ופרשהו, ומרד צת פרעה על היאור לרחוץ
 בו: על יד היאור. אלל היאור, כמו ראו סלקת יאזב אל
 קרי (שמואל ב' יד ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה
 לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב. שמו"ר סס פא), הולכות לשון מיתה,
 כמו הנה אנו הולך למות (בראשית כה לב), הולכות למות לפי
 שמיחו בה, והכמוז מסייען, כי למה לנו לכמוז ונערומיה
 הולכות: את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו (סוטה
 סס, שמו"ר א פא), לשון יד, אבל לפי דקדוק לשון הקודש היא
 לו להנקד אמתה, מ"ס דגושה, והס דרשו את אמתה את
 ידה, ונשתרצבה אמתה אמות הרצה: (ו) ותפתח
 ותראהו. את מי ראתה, את הילד, זהו פשוטו. ומדרשו,
 שראתה עמו שכינה (סוטה יב. שמו"ר א פא): והנה נער
 בוכה. קולו כנערי (סס):

שפתי חכמים הקצר

להציל את משה (מנח"י). ז. ואם תאמר, הא פירש רש"י לעיל בסמוך,
 'הולכות' לשון מיתה, שהמית את השפחות. תירצו בגמרא (סוטה יב):
 שהשאיר לה שפחה אחת בשביל כבוד מלכות, ואותה שפחה שלחה
 (רא"ם). ת. מדלל כתיב 'את שפחתה'. ומדלא כתיב גם כן 'ידה', דרשו
 שנשתרצבה הרבה אמות (מנח"י עפ"י רא"ם). ט. משום שהאותיות ה"א
 וא"ו מתיבת 'ותראהו' מיותר, דהא כתיב אחר זה 'את הילד', והוה ליה
 למיכתב 'ותרא', לכן דרשו על השכינה (מנח"י, ראה אמ"ש). י. דקשה

המצריים, שנאמר כל הן הילד ולא נאמר הילד 'לעברים',
 והס לא היו יודעים שסופו ללקוח על מי מריצה (סוטה יב.
 שמו"ר א פא): ב (ה) ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה
 מפני גזירת פרעה, נוסזר ולקחה, וזהו 'וילך' שהלך צענת
 צחו, שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר
 על הזכרים ואתה גם כן על הנקבות. צרש"י ישן והחזירה
 ועשה צה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה
 (סוטה יב). וצת מאה ושלושים שנה הייתה, שנולדה צבואה
 למצרים צין החומות, ומאתים ועשר שנה נשתהו שם,
 וכשילאו היה משה צן שמונים שנה, אם כן כשנתעברה ממנו
 הייתה צת מאה ושלושים, וקורא אותה 'צת לוי' (סוטה סס,
 שמו"ר א פא): (ג) כי טוב הוא. כשנולד נתמלא הצית כולו
 אורה (סוטה יב. שמו"ר סס פא): (ג) ולא יכלה עוד הצפינו.
 שָׁמְנוּ לה המצריים מיוס שהחזירה, והיא ילדתו לששה
 חדשים ויוס אחד, שהיולדת לשצעה יולדת למקוטעין, והס
 צדקו אחריה לסוף תשעה (שמו"ר א פא): גומא. גמי זלשון
 משנה, וזלע"ו 'וילך', ודבר כך הוא, ועומד צפני כך וצפני

אונקלוס

שמות ב שמות

ריז

הַאֲלֹךְ וְקִרְאתִי לְךָ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מִן הָעֵבְרִית
וְתִינֵק לְךָ אֶת־הַיֶּלֶד: ה וְתֹאמַר־לָהּ בַּת־
פְּרָעָה לְכִי וְתֵלֶךְ הָעֵלְמָה וְתִקְרָא אֶת־אִם
הַיֶּלֶד: ט וְתֹאמַר לָהּ בַּת־פְּרָעָה הִילִיכִי אֶת־
הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינַקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֶּן אֶתְּךָ שְׂכָרְךָ
וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנְקָהוּ: י וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד
וְתִבְאֶהוּ לְבַת־פְּרָעָה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וְתִקְרָא
שְׁמוֹ מֹשֶׁה וְתֹאמַר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׂיתָהוּ:
שְׁלִישִׁי יָא וַיְהִי | בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא
אֶל־אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלַתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי
מִכָּה אִישׁ־עֵבְרִי מֵאָחָיו: יב וַיִּפֶן כַּה וְכַה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיֵּךְ אֶת־

לִיךְ אַתְתָּא מִיִּנְקַתָּא מִן יְהוּדִיתָא
וְתוֹנֵק לִיךְ יֵת רְבִיָּא: ה וְאָמַרְתָּ לָּהּ
בַּת פְּרָעָה אֲזִילִי וְאֲזַלְתָּ עוֹלָמְתָּא
וְקָרַת יֵת אִמָּה דְרְבִיָּא: ט וְאָמַרְתָּ
לָּהּ בַּת פְּרָעָה אֲזִילִי יֵת רְבִיָּא
הַדִּין וְאֲזִילִי לִי וְאֲנָא אֶתֶּן יֵת
אֲגָרְךָ וְנִסְבַּת אֶתְתָּא יֵת רְבִיָּא
וְאֲזִילִי: י וְרְבִיָּא רְבִיָּא וְאִתְּתִיתָ
לְבַת פְּרָעָה וְהוּוּ לָהּ לְבָר וְקָרַת
שְׁמֵהּ מֹשֶׁה וְאָמַרְתָּ אֲרִי מִן מִיָּא
שְׂחַלְתָּה: יא וְהוּוּ בְּיֹמֵי אֲהַרְוִן
וְרְבִיָּא מֹשֶׁה וַיִּפְקֵ לְוֹת אַחוּהִי
וַיִּחָזַק בְּפִלְטָנְהוֹן וַיִּחָזַק גְּבַר
מִצְרָאִי מְחִי לְגַבְרֵי יְהוּדָאִי
מֵאַחוּהִי: יב וְאֶתְּפָנֵי לְכָא וְלְכָא
וַיִּחָזַק אֲרִי לִית גְּבַרְא וּמְחָא יֵת

רש"י

כשיצוא לומר צהם פעלתי, תבא היו"ד במקום ה"א, כמו
עשיתי, בניתי, פניתי, נותתי: (יא) ויגדל משה. והלא כבר
כתב ויגדל הילד, אמר רבי יהודה צרני אלעאי, הרגשון
לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו (מנח"מ י"ג וא"ר
י): וירא בסבלותם. נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם
(שמו"ר א טז): איש מצרי. נוגש היה"י ממונה על שוטרי
ישראל, והיה מעמידם מקרות הגבר למלאכתם"י (שם טז):
מכה איש עברי. מלקהו ורודהו"י. ובעלה של שלומית
בת דצרי היה"י, ונתן עיניו בה, וציללה העמידו והוציאו
מציתו, והוא חזר ונכנס לצית וצא על אשתו"י, כסצורה שהיא
בעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש בצדו, וכשראה אותו מצרי
שהרגיש בצדו, היה מכהו ורודהו כל היום (שם): (יב) ויפן
בדה ובה. ראה מה עשה לו בצית ומה עשה לו בצדה (שמו"ר
א טז). ולפי פשוטו, כמשמעו: וירא כי אין איש. עמיד
לנאת ממנו שיתגייר"י (שם טז):

(ו) מן העבריות. שהחזירנו על מצריות הרבה לינק ולא
ינק, לפי שהיה עמיד לדבר עם השכינה (סוטה יב: שמו"ר א טז):
(ז) ותלך העלמה. הלכה צוריות ועלמות כעלם (סוטה יב:
שמו"ר א טז): (ט) היליבי. נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה,
הי שליכתי"י (סוטה יב: שמו"ר א טז): (י) משייתהו. כתרגומו
שְׂחַלְתָּיָהּ, הוא לשון הולאה בלשון ארמי, כמשחל ציניתא
מחלצא"י (ברכות ט). ובלשון עברי משייתהו לשון הסירותיו,
כמו לא ימיש (להלן י"ג ט), לא מִשָּׁו (במדבר יד מד), כך חזרו מנחם.
ואני אומר, שאינו ממשצרת 'מש' ו'ימוש', אלא מגזרת מִשָּׁה,
ולשון הולאה הוא, וכן יִמְשִׁי מַמְיִם רַבִּים (שמואל ב' כז י). שאלו
היה ממשצרת 'מש', לא יתכן לומר משייתהו אלא
המשיטותיהו, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שצ השיבותי,
ומן צא הציאותי, או משתייהו, כמו וּמְשָׁפִי אֶת עֵזֶן הָאֲרָץ
(זכריה ג ט). אבל משייתי אינו אלא מגזרת תיבה שפועל שלה
מיוסד בה"א צסוף התיבה, כגון משה, צנה, עשה, לכה, פנה,

שפתי חכמים הקצר

קשה אם כן למה הרגו, יש לומר כי בני נח אזהרתן זו היא מיתתן
(פנהרין נז), והן מוזהרין אהכאה כישראל (ראה שם נח), ובאם היה רואה
איש טוב עתיד לצאת ממנו היה דן אותו בנידני ישראל, ולא בדין בן
נח (מנח"י, ראה רא"ם ואמ"ש). טז. דִּלְקַמֵּן (ויקרא כד יא) פירש רש"י
שהכתוב פירסמה שלא היתה זונה בלעדה, על כרחך צריך לומר שזאת
היתה היא עצמה (מנח"י עפ"י רא"ם). יז. וּבִזָּה מְתוּרָן גַּם כֵּן קוּשִׁיא
דלעיל, למה הרגו, דכיון שבא על אשתו, דגבי בני נח כתיב (בראשית
ב כד) וּדְבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְלֹא בָאֵשֶׁת חֵבְרִיו, והיבב מיתה על זה כי הוא
משבע מצוות בני נח (מנח"י עפ"י אמ"ש). יח. דְקִשְׁדָּה לְרִשְׁיָהּ, למה
כתיב וירא כי אין איש ולא כתיב 'אדם', אלא כוונתו איש צדיק
שעתיד להתגייר (מהרמ"ש).

לרש"י, הלא מתחילה קראו ילד, לכן פירש קולו כנער (רא"ם).
יא. מִדְּלָא כתיב 'הא לך', לכן פירש הא מה שליכי כי לך הוא
(מנח"י). יב. פִּירוּשׁ, כהוצאת שער מן החלב (רש"י). יג. מִדְּסַמְךָ
וירא בסבלותם, ל'מכה איש עברי' דמשמע ההכאה באה בשביל
הסבלות, לכן פירש נוגש וכו' (מנח"י עפ"י גוי"א). יד. פִּירוּשׁ, מיד
שקורין התרנגולים היו צריכין לעמוד למלאכתם (מנח"י). טו. הֵא
דלא פירש רש"י שהכהו עד שהמית אותו. יש לומר, כיון שכתוב
(פסוק יב) וירא כי אין איש ופירש רש"י כי אין איש טוב עתיד לצאת
ממנו, ולמה היה צריך לראות זאת, הלא בהורג נפש כתיב (להלן כא
כג) נִפְשׁ תַּחַת נִפְשׁ, אלא שהכהו ורדהו, על כן היה משה צריך
לראות כי אין איש טוב עתיד לצאת ממנו (מנח"י עפ"י אמ"ש). ויא

בבא בתרא דף קעד

יט

שמות ב

מן הפעלים השניים הנראים⁸⁰. והנה בפ' אחד שנים שרשים⁸¹, והטעם אחד. וככה היטיבי נגן (ישעי' כג, טז) צווי, כמו היליכי⁸². אך הטיבו כל אשר דברו (דבר' ה, כה)⁸³, כמו והם הביאו אליו (לו, ג) מעלומי העי"ן⁸⁴.

י ויהי לה לבן. כמו ואלה בני מיכל⁸⁵. זרובבל בן שאלתיאל (עזרא ג, ב, חגי א, א), והוא בן פדיה אחי שאלתיאל (דהי"א ג, יז—יט), ובעבור שגדלו נקרא בנו. שם משה מתורגם מלשון מצרים בלשון הקדש. ושמו בלשון מצרים היה מוניוס. וכך כתוב בס' עבודת האדמה הנעתק מלשון מצרים אל לשון קדרים⁸⁶. גם ככה בספרי חכמי יון. אולי למדה בת פרעה לשונינו או שאלה⁸⁷. ואל תתמה בעבור שאיננו משוי. כי השמות אינם נשמרים כמו הפעלים⁸⁸.

יא ויצא אל אהיו. המצרים⁸⁹, כי בארמון המלך היה⁹⁰, וטעם מאהיו, אחר הזכיר עברי⁹¹ ממשפחתו⁹², כמו אנשים אחים (ברא' יג, ח)⁹³.

יג נצים. שם התאר מבנין נפעל, והשלם ננצים⁹⁴, כמו נראים. לרשע העושה חמס.

יד הלהרגני אתה אומר. בלבך⁹⁵ אכן. כמו אם כן⁹⁶.

טו וישמע. ארץ מדין סרים היו אל משמעת פרעה, על כן הוצרך להיות רועה צאן שלא יעמוד בישוב, אולי יכירוהו. וכאשר אמר לו השם שמת פרעה ועבדיו שברח מפניהם, ונולד לו בימים ההם בנו הקטן, אז אמר ויצילני מחרב פרעה (יח, ד), כי כל ימי חיי היה ירא ממנו. ואחר שהזכיר וישב בארץ מדין, שב לפרש למה ישב⁹⁷, כי בתחלה ישב לפני הבאר הידועה⁹⁸, כדרך ויצא יעקב וגו' וילך (ברא' כח, י), ושב לומר ויפגע במקום (שם, שם, יא).

טז ולכהן. הוא יתרו ולא רעואל. וכל כהן שבמקרא משרת הוא לשם או לעכו"ם, והעד זכהנו לי (כח, מא), וכהני ד' (ישעי' סא, ו). ויתרו היה כהן לשם כאשר אפרש עוד⁹⁹.

תבקש דקדוק בשמות. בכ"י פריס: ואל תראה בעבור שאיננו מצוא. 89 כך אמר לבית פרעה, שראוהו כמצרי גמור, שהוא יוצא לאחיו המצרים, לפיכך בהמשך הסבר נוסף, שבעצם יצא לאחיו העברים: איש עברי מאחיו. גם אפשר שצ"ל העברים והנוסח משובש. 90 לבוא מארמון המלך אל העם שכיחה לשון יצא. 91 לאחר שהזכיר איש עברי בא לואי נוסף: מאחיו. 92 פירוש מאחיו כאן הוא ממשפחתו, לפיכך קדם לו איש עברי. 93 לא אחים ממש אלא קרובים. 94 הדגש בצ' הוא במקום הגו"ן החסרה. 95 חושב. 96 בקצר: אכן — כמו אמת. וי"א שטעמו כמו אם כן. 97 מקודם סיפר באופן כללי. אחר כך סיפר הנסיבות שהסבו לישיבתו במדין. 98 כתובה בה' הידיעה. 99 לא פירש עוד במיוחד. אולי נתכוון לדבריו הכלליים על יתרו במקומם. ראה ג, טו, הערות

של פ"א יו"ד. אונקלוס: אובילי. 80 מגזרת ע"ו. 81 יגן ונוק. 82 מן יטב. 83 מן טוב, לפיכך אין י' אחרי הה'. 84 מן בוא, שהוא מע"ו. 85 שיבוש. הכוונה לפסוק: ואת חמשת בני מיכל (ש"ב כא, ח). ראה א, הערות 108, 142, 154. הרי למיכל לא היו בנים (ש"ב ו, כג), אלא על שגידלה את בני אחותה מירב נחשבו לבניה — לפי פירוש חז"ל סנהדרין יט, ב ותרגום יונתן. ראה בראשית לו, ב, הערה 11. בצורה משובשת זו הוא גם מביא את הפסוק בפירושו לחגי א, א. ראה שם. 86 ערבית. 87 בת פרעה בעצמה תרגמה ממצרית לעברית, לא תרגום מילולי בלבד, אלא שם מקורי המביע את כוונתו, לפיכך הוא בא בצורה לשון נופל על לשון, מה שמציין את השמות העבריים. 88 השמות אינם מדקדקים במשקלים כמו הפעלים. בכמדבר כו, יב הוא אומר: אל

שמי שיקרא דרך משל שמעון בלשון עברי נגזר מלשון שמיעה יקרא שמעון גם כן בכל לשון מהלשונות עברי או ערבי רומי או פרסי יוני או הודי וזולתו לפי ששם העצם הפרטי לא יתורגם ולא יועתק מלשון ללשון בשום צד אבל שם הענין שממנו נגזר שם שמעון שהיא מלת שמיעה תתחלף אצל כל אחד מבעלי אלה הלשונות וזה הענין פשוט ומוסכם בכל הלשונות ולכן כל מעתיק ספר ומתרגם אותו יעתיק כל מלה ומלה מהענינים והספורים והשמות הכוללים זולתי שמות בני אדם הפרטים שלא יתרגמו בשום צד אבל יזכור אותם בשמות שהונחו להם בראשונה וכן עשה אונקלוס ושאר המתרגמים ולכן תרגם ותקרא שמו משה וקריאת שמייה משה ואמרת ארי ממיא שחלתיה שהוא לא תרגם שם משה אבל תרגם מלת משיתיה ולכן לא נשאר שום יחס בלשון ארמית ללשון משה עם לשון שחלתיה כמו שהיה בהם היחס וההדמות בלשון העברית.

ומפני זה זכרה התורה שמות האנשים הפרטיים כפי מה שנקראו בלשונותיהם בראשונה לכן יתרו ורעואל בלק ובלעם סיחון ועוג פוטיפר אסנת בת פוטיפרע שהם שמות מלשונות העמים ואין ספק שהיו נגזרים בלשונותם משמות ענינים שקרו וכבר כתב הראב"ע (בראשית מא מה) שצפנת פענח שקרא פרעה שם יוסף היה שם מצרי שפירושו מגלה עמוקות ועם היותו שם ליוסף העברי לא העתיקהו התורה לאמר ויקרא פרעה שם יוסף מגלה עמוקות לפי ששמות העצם הפרטיים לא יועתקו מלשון ללשון ואחר שהדבר כן איך נאמר אנחנו בשם אדוננו מרע"ה שהעתיקה התורה שמו המפורסם שנקרא בו מלידתו אשר לא כדת אם היה שמו מוניוס כדברי ראב"ע ולמה לא עשתה התורה בו כמו שהוא אומר ומעיד שעשה בעל לשון קדר כשהעתיק ספרי הצאבה מלשון מצרית שזכר שם מוניוס תמיד כאשר הוא בלשון המצרית ולמה התורה לא תעשה כן.

אבל בלי ספק כל זה הוא טעות מבואר להראב"ע ושאר המפרשים כי הנה אדון הנביאים נקרא משה מתחלה עד יום מותו ולא הועתק שמו ולא נשתנה והטעות הזה קרה להם בחשבם שמה שאמרה תורה ותקרא שמו משה יחזור לבת פרעה ושהיא אמרה מדברת בעדה כי מן המים משיתיהו שרוצה לומר כי מן המים משיתי אותו ואין הדבר כן כי כל תי"ו הנקבה הנזכר בזה הפסוק היא כנוי

ותאמר לה בת פרעה הליכי את הילד הזה והיה ראוי שיאמר קחי וחז"ל תרצו זה (סוטה יב) על דרך שדרשו שהוא כמו הי ליכי הוא שלך ואחרים אמרו שהוא כמו הא ליכי שהראתה לה הילד עם כל אבריו בריאים וטובים שככה תחזירהו לה אבל על דרך הפשט יראה שצותה לה שתוליכהו לביתה ולא תפחד משום אדם ותניקהו שמה בביתה. ואמרה ותניקהו לי ר"ל שלא תתן לו החלב בצמצום ובכילות כמו שראוי בחוקך אלא ברחבה כמו שראוי לבן שלי וכן אמרה ואני אתן את שכרך שלא אמרה ואתן לרמוז לה שכאשר היא תניקהו יותר מדאי כפי מה שראוי לבן שלה ככה היא בת פרעה תתן שכרה רב כיד המלך:

(י) **ויגדל הילד ותביאהו לבת פרעה וגו'** עד ויהי בימים ההם. ספר הכתוב שאחרי שגדל הנער הביאתהו יוכבד הצדקת לבת פרעה לאמר הא לך גברתי הנער אשר נתת עמדי. ואמנם אמרו ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו ולפי שהשם והגזרה ההיא הם כפי הלשון העברית והיא לא היתה מדברת בלשון יהודית כי מצרית היתה לשונה גם לא יתכן ששאלה לנשים העבריות על שמו וגזרתו כי מה לה לצער הזה לכן השכל נותן שהיא קראתהו בשם מצרי נגזר ממלת הסרה באותו הלשון ושאותו שם העתיקו כותב התורה ותרגם בלשון הקדש בשם משה וכן כתב הראב"ע שמושה שם מתורגם ושבלשון מצרי היה נקרא מוניוס כמו שהעיד שהוא ראה בספרי הצאבה שהועתקו מלשון מצרי ללשון קדר.

ואם היה הדבר כן בשם משה מי המונע לומר כזה בשם אדם וחיה איש ואשה וקין ושת ונח ופלג ושאר שמות העצם מהאנשים הראשונים שעם היותם נגזרים משמות הענינים יתכן שהיו מועתקים ומתורגמים ללשון העברית מהלשון אשר דברו בו ראשונה ולא תלקח אם כן מהם ראייה על היות הלשון העברית ראשונה ללשונות כלן ושבה נברא העולם וניתנה התורה כדברי חכמינו זכרונם לברכה הקדושים וכמו שפרשתי בסדר בראשית (ב) :

אבל זה אי אפשר לציירו בשום לשון רוצה לומר שיוועתקו ויתורגמו שמות העצם הפרטים הנגזרים מהענינים מלשון ללשון עם היות שיוועתקו הענינים אשר מהם יוגזרו לפי שהיה זה חסרון גדול וסכלות עצום לא יעשהו שום בעל שכל הלא תראה

הוא עצמו משה כי הוא שם קרוב במבטא לשם משה לפי שהגזר הא' הוא אחד בשניהם רצוני מו וזהו האות השרשיית הראשונה של שם משה ואמנם השנית שהיא שי"ן היא עצמה הסמ"ך שבמוניוס כי ברוב האומות קורין את השי"ן סי"ן וגם היום הישמעאלים קורין לו מוסא והנה אין בו האות השלישית מהשרשיית רצוני הה"א שהיא למ"ד הפועל לפי שאינה ניכרת במבטא ולכן לא יכתב בשום לשון שם משה עם ה"א זולתי בלשון העברית.

ומה שהוסיפו בשם מוניוס גזר ני"ו היה מהשנויים אשר יקרו בהחליף ובהעתיק השם מלשון ללשון באמצעות לשון אחרת כמו שהיה מועתק שם משה העברי אל לשון קדר באמצעות לשון מצרי ואולי שהיה גם כן באמצעות היונית או הפרסיית או לשון אחרת שכל אחד משנה שנוי מה בשמות העצם כפי דרך המבטא שלו הלא תראה שהרומיים קורין שם משה מוישיש והיהודים קורין לפלאטו האלקי אפלטון וקורין לאלישנדרי אלכסנדרוס לפי שרוב שמות העצם עם היותם אחד בכל הלשונות מבטאם משונה מלשון ללשון אם מעט ואם הרבה לא שיעתיקו השמות כי תמיד יקראום כפי הנחתם הראשונה אבל שישתנו מדרך המבטא שנוי מה בכל אומה ואומה וכן הוא הענין במוניוס שהוא עצמו שם משה אלא שנשתנה מטבע חלוף המבטאות בלשונות אשר עבר בהם.

והפן השני הוא שאנשי לבב יאמרו לי ששם מוניוס בלשון מצרים הקדומה פירושו מפליא ונקרא כפי זה אדון הנביאים אצל המצריים בזמן שליחותו מפליא מפני הפלאות שעשה לעיניהם יהיה אם כן מוניוס לו שם התואר נוסף על שמו העצמי שהוא משה. ואולי שמוניוס ענינו מאניוס שפירושו בלשון יון גדול או מפליא לעשות והיוצא מזה כלו ששם משה היה שמו העצמי שעטרה לו אמו ושם מוניוס שקראוהו המצרים הוא שם התואר למעלתו וגודל חכמתו מונח מהמצרים ואחרי היותו בן פ' שנה בעמדו לפני פרעה והתפרסם מעשיו וחכמותיו הנפלאים כי כן קראנוהו אנחנו גם כן בלשוננו מחוקק (דברים לג כא) ואיש האלהים (שם א) ועבד י"י (שם לד ה) ודומיהם:

(יא-כב) **ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וגו' עד ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים וגו'.** ידמה שהיה

לצדקת אם משה לא לבת פרעה כמו שאמר ותקח האשה את הילד ותניקהו ותביאהו לבת פרעה. ועליה נאמר גם כן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו.

ופירוש הכתוב כך הוא שאמו של משה לקחה הילד ותניקהו ואחרי אשר גמלתו הביאתהו לבת פרעה שלקחה אותו לה לבן וכשהביאתהו לפני קראה שמו משה רוצה לומר יוכבד הנזכרת קראתהו כן כי היא אמרה לבת פרעה שהיא ובני ביתה היהודים קראו שמו משה ותאמר רוצה לומר אמו של משה אמרה לבת פרעה כי מן המים משיתהו כלומר גברתי הלא קראתי אותו משה על שם המאורע שהיה לך עמו כי מן המים משית אותו.

ותדע ותשכיל מזה שמלת משיתהו אינה פועל עבר למדבר בעדו עם כנוי הזכר אבל היא פעל עבר לנמצאת לנוכח עם כנוי הזכר וזה מסכים לדקדוקו שאם היה לשון למדבר בעדו היה לו לומר משיתהו עם יו"ד בין התי"ו והה"א כי הוא סימן למדבר בעדו וענינו משיתי אותו אבל הוא חסר יו"ד בין התי"ו והה"א משיתהו שפירושו משית אותו והוא על משקל אוי לי אמי כי ילדתי (ירמיה טו ז). לבבתני אחותי כלה לבבתני (שיר השירים ד ט) שהם כלם לנקבה לנוכח רוצה לומר ילדת אותי לבבת אותי. ולכן אין שם יו"ד אחר התי"ו ולא תמצא חסרון יו"ד במדברים בעדם בין זכרים בין נקבות כמו כי מאסתיהו (שמואל א טו ז). אם אנכי ילדתיהו (במדבר יא יב). ואני עשיתיני (יחזקאל כט ג). לא מצאתיה (בראשית לח כב). על כן לא נתתיה (שם כז). כל אלה בזכרים המדברים בעדם בכנוי לזכר או לנקבה וכלם עם יו"ד אחר התי"ו. ובנקבה בקשתיהו ולא מצאתיהו (שיר השירים ה). וגם אנכי השאלתיהו (שמואל א א כח) שכלם בספרים המדויקים עם יו"ד אחר התי"ו לסימן המדברת בעדה.

הנה התבאר מזה שאמו של מרע"ה היא היתה אשר קראה את שמו משה בלשון העברית לא בת פרעה ושלא הועתק ולא תורגם שמו של משה מלשון מצרית ללשון עברית כדברי הראב"ע ושעל אמו של משה אמר הכתוב ותאמר כי מן המים משיתהו שהיא אמרה לבת פרעה הנה אנכי קראתי שמו משה בלשוננו העברית לפי שאת משית אותו מן המים. ואמנם עדות הראב"ע שראה בספרי הצאבה שהיו קורין למשה מוניוס אינו סותר לזה ואפשר שיהיה על אחד משני פנים. האחד שמוניוס

שמות ב שמות

(א') וַיְהִי | בַּיָּמִים הֵהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסַבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִכָּה אִישׁ-עִבְרִי מֵאֶחָיו:

יא וְהָיָא בְּיוֹמָיָא הָאֵנוּן, וּרְבָא מֹשֶׁה וּנְפַק לְוַת אַחֻוּהִי, וַחֲזָא בְּפוֹלְחָנְהוֹן, וַחֲזָא גְבַר מִצְרִי, מְחִי לְגַבְרֵי יְהוּדֵי מֵאֶחֻוּהִי:

רש"י

ומן צא: הציאותי; או משתיהו, כמו: ומשתי אח עון הארץ (זכריה ג, ט). אבל משיתי, אינו אלא מגזרת תיבה שפעל שלה מיוסד צה"א צסוף התיבה, כגון: משה, צנה, עשה, לזה, פנה, כשיצוא לומר צהס פעלתי, תצא היו"ד צמקום ה"א, כמו: צניתי, עשיתי, לויתי. (יא) ויגדל משה. והלא כבר כתב: ויגדל הילד, א"ר יהודה צרבי אלעאי: הראשון - לקומה והשני - לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו (מנחםא ישן וארא יז). וירא בסבלותם. נתן

ענין
הוא

דעת עזרא

מצרים אל לשון קדרים ערבית. גם ככה בספרי חכמי יון. ואל תתמה כיצד ידעה בת פרעה לתרגם, אולי למדה בת פרעה לשונינו, או שאלה³¹¹. ואל תתמה בעבור שאיננו 'משוי', אם הטעם הוא 'כי מן המים משיתיהו', שהרי היא

ענינו ולצו להיות מילר עליהם (כע"ז צסמו"ר א, כז). איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגצר למלאכתם (מנחםא שמות ט). מכה איש עברי. מלקהו ורודהו. וצעלה של שלומית צת דצרי (ויקרא כד, יא) היה, ונתן צה ענינו, וצלילה העמידו והולילו מציתו, והוא חזר ונכנס לצית וצא על אשתו, כסצורה שהוא צעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש צדצר; וכשראה אותו מצרי שהרגיש צדצר, היה מכהו ורודהו כל היום (צסמו"ר א, כז-כח).

אבן עזרא הארוך
בספרי חכמי יון. אולי למדה בת פרעה לשונינו או שאלה. ואל תתמה בעבור שאיננו משוי. כי השמות אינם נשמרים כמו הפעלים: (יא) ויצא אל אחיו. המצרים, כי בארמון

המושה והוא הנמשה, אך אין זו תמיהה, כי השמות אינם נשמרים כמו הפעלים³¹². כלומר, את הפועלים חייבים להטות על פי הענין אך לא את השמות, ומספיק שהשם יזכיר את הרעיון³¹³. (יא) ויצא אל אחיו. הוא יצא אל המון העם [העברים³¹⁴] (המצרים³¹⁵), והוצרך לצאת כדי לפגוש

311 וז"ל ה'אור החיים' הק': 'זה' השם שמות בארץ, שם בפיה שם משה, ומה שאמרה היא בטעם השם הוא מן כי מן המים משיתהו, ולא ידעה טעם זולת זה'. 312 וכן כתב רבינו בפירושו לספר במדבר [כו, יב]: אל תבקש דקדוק בשמות. וכן כתב ב'שיטה אחרת' לבראשית [חלק הדקדוק, ה, כט]: נח מגזרת ינחמנו, בענין, כי התנחום מנוחה בנפש. והכלל כי אנשי לשוננו לא ישמרו בשמות דרך דקדוק הפעלים. וככה שמואל איננו מגזרת 'כי מה' שאלתיו' [ש"א א, כ], רק השורק תחת החולם [דהיינו 'שמו - אל']. וכן כתב בספר צחות שער השמות, ד"ה החלק השלישי. 313 אך הספורנו כתב כי קראה לו כך על כי הוא עתיד להיות ממלט ומושה אחרים מצרה. ואף רבינו מעלה אפשרות זו בפירושו לפסוק 'משה עמו' [ישעיה סג, יא]: 'ויתכן היות 'משה' - פועל, כי הוא מושה את ישראל'. 314 כך מצאתי הגרסה בדפו"ר, וכך נראה מיושב יותר מתוך המשך דברי רבינו. ובכ"י ברסלאו לא כתוב אלא 'ויצא אל אחיו' - כי בארמון המלך היה. ועיין בהערה הבאה שם אפרש את הכתוב על פי הגרסה המקובלת בדפוסים. 315 כך היא הגרסה

אמתה קראתו משה. כלומר שמשכה אמתה עד תיבתו, וגם קאי אמשיית מים, והענין מוכיח. **ותקרא את שמו משה. ואי קשה וכי בת פרעה היתה יודעת לדבר בלשון הקודש. וי"ל שהיא קראתו בלשון מצרי לשון משיכה. ואח"כ כשבא משה וכתב התורה וסדרה, כתב שמו משה לשון משיכה על שם כו'.**

(י"ב) ויפן כה וכה וירא כי אין איש. פ"ש כי אין איש העומד להתגייר. וא"ח והא כתיב בפרשת אמור אל הכהנים (ויקרא כ"ד י') בן איש מצרי. ופרש"י ז"ל בן איש מצרי הוא שהרג משה, בתוך בני ישראל מלמד שנתגייר, משמע שעמד ממנו בן שנתגייר, והאיך פ"ש שלא יצא ממנו. וי"ל דהכי קאמר ראה שאין עתיד לצאת עוד ממנו בן שנתגייר, אבל קודם (לכן) שהרגו היה לו בן שנתגייר. אך קשה לי מה היה צריך להתגייר אותו בן, והא קתני התם במסכת יבמות בפרק (הערל) [החולץ] (מ"ה א') גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, בין בפנוייה בין באשת איש, והרי אמו של אותו הבן היתה ישראלית כדכתיב בן אשה ישראלית. וי"ל דדוקא מגוי אמרינן הולד כשר, אבל ממצרי לא משום דאזלינן אחר הפגום שבשניהם. דהכי קתני התם במסכ' יבמות (ע"ח ב') הלך אחר פסולן. ופי' ר"ש ז"ל במס' קידושין בפר' האומר (ס"ז א' ד"ה בנה שלישי) דהיינו לענין ישראל דיש קידושין ויש עבירה עד ג' דורות הולד הולך אחר המצרי ד(ו)יולדו להם כתיב ואחריהם [הולכים] והלדות, אבל לענין מצרי ומצרית לא מגמר לן האי להם (מירי) דהא בתרוייהו להם קרינן ביה הוא מצרי והיא מצרית. כתב הרמב"ם ז"ל בספר קדושה (א"ב פ"ב) מצרי אחד זכר ואחד נקיבה דור ראשון, אם שניהם נתגיירו הרי הם כישראל לכל דבר אבל לענין ביאה בקהל שהם אסורים לבוא בקהל עד דור שלישי ואז הוי מותר לבוא בקהל שנ' (דברים כ"ג ט') בנים אשר יולדו להם דור ג' יבא להם בקהל. מצרית מעוברת שנתגיירה בנה שיני מצרי שנשא מצרית ראשונה או מצרי ראשון שנשא מצרית שניה הולד שני שני בנים אשר יולדו להם הכתוב תלאן בלידה. פ"ש ז"ל במס' קידושין בס' האומר לחבירו (ס"ז א') אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, בנה שלישי הוי. פי' שני שנתגייר אביו ונשא מצרית ראשונה שנתגיירה היא בנה הוי שלישי, ומותר לישא ישראלית, כדכתיב דור שלישי יבא להם, מודה דכי קאמרינן גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, ה"ג כשהיא ישראלית היא ישראלית גמורה והוא ולד הוי הורתו ולידתו בקדושה, כגון לאחר מתן תורה, אבל הבא הורתו ולידתו לאו בקדושה הוי שהרי אמו לא היתה ישראלית. שהרי באותו זמן של שעבוד מצרים שהיה זה המעשה, אכתי לא נתנה תורה והיו כגוים. ולהכי היה צריך להתגייר. ורב אלפס ז"ל כתב בפ' החולץ וחזינא לרבוותא אחריתי דפסקי הלכתא גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ולא מסיימי בהם שהולד פגום. ועוד כתוב בהלכות איכא רבותא דמסיימי בה, אמרינן שהולד כשר לישראל אבל לכהונה הולד פגום, דאי ברתא היא אסורה לכהן, כדאמרינן מקמי האי פיסקא וכולהו אמוראי דמכשרי מודו דהולד פגום לכהונה, מק"ו מאלמנה. וירא כי אין איש. קצת תימה אחרי שלא היה שום אדם איך נודע הדבר. אלא י"ל אין איש גדול אבל אבל קטן היה. ויפן כה וכה וירא. מה ראה, ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו

וקראתו בנך. כמה שנאמר ויהי לה לכן. בתיה בת יה. אע"פ שלא מצאנו לה שם אחר. ודרשו טעם לשמה כדרכם ו"ל למדרש שמות. בעצת אביה. שצוה לאבד ילדי העברים והיא הצילה את משה. זה הציל את הצאן.

על ידי שסכל עצת מרגלים כדכתיב ויהם כלב את העם. ואע"פ שגם יהושע היה עמו. לא היו חוששים לו. ששתקוהו כדא"י בסוטה. ועוד שכלב רימה אותם שאמר להם אני עמכם בעצה. ולכן אמרו נאמן עלינו כלב. ועל ידי זה היה יכול להשתקים כדלקמן בבמ"ר פ' י"ז. שע"י דבורו של כלב נתפרו ידיהם קצת מתלונותם. ואולי זה היו נאבדים מיד. את הרועה. זה משה. בן שנתנה לו תורה מיד ליד. דרש בן נתנאל בן שנתן אל לו התורה מיד ליד. וכתב היפ"ת לא ידעתי מי הזיקים לפרש מקרא זה על משה שלא כפשוטו (שפשוטו מדבר מה שהיה בימי דוד שתיקן כל המשמרות הכתובים כד"ה שם וכתבם הסופר שמעיה והפיל גורלות) רלא דמי לדלעיל מוכתיב אלה בני בתיה איכא הוכחה אל הדרשא. סופרן של ישראל. שנא' כי שם חלקת מחוקק ספון ומדבר במשה (מת"כ). שויתר הקדוש ברוך הוא על ידו כו'. ע"ד דא"י לקמן פ' י"ד שאמר אהרן מוטב שיתלה הסרחון בי ולא בישראל. ואמר הקב"ה לאהרן אהבת לצדק את בני ושנאת מלחייבם חייך שמכל שכמו של לוי לא נבחר לכ"ג אלא אתה ע"ש המשל לזה. הרי שאם עשו ישראל בעצמם לא היה להם תקנה ח"ו. אך ע"י שעשה אהרן והקב"ה ידע טוב כוונתו שכנאו לשם הקב"ה כדא"י התם חשב זה לו לזכות ישראל ניצולו ג"כ. שויתר. דרש אביתר נוסריקין אב יתר כלומר הקב"ה ויתר על ידו מעשה העגל (מת"כ). הלא אהרן אחיך הלוי. ר"ל דכי היכי דאהרן איקרי לוי ע"ש משפחתו אף על פי שהיה כהן כן יצדק לומר במשה אף למאן דאמר שהיה כהן.

משה לא היה בנך וקראתו בנך.
אף את לא את בתי וואני קורא אותך בתי שנאמר אלה בני בתיה. (שם) **אשר לקח לו מרד. זה קלב.** ר' אבא בר כהנא ור' יהודה בר סימון. חד אמר זה מרד בעצת מרגלים וזו מרדה בעצת אביה, **יבא מורד ויקח את המורדת.** וחד אמר זה הציל את הצאן וזו הצילה את הרועה. **עשה שמות נקראו לו למשה, ירד, חבר, יקותיאל, אביגדר, אבי סוכו, אבי ננח.** ר' יהודה בר' אלעאי אמר **אף טוביה שמו, הדיא הוא דכתיב (שמות ב א) [תרא אתו כי טוב הוא, כי טוביה הוא. ר' ישמעאל בר אמי אמר אף שמעיה שמו. אתא ר' יהושע בר נחמיה ופרש הדין קריא (דה"א כד ו) ויכתבם שמעיה בן נתנאל הסופר וגו'. שמעיה, ששמע יה תפלתו. בן נתנאל וגו'. בן שנתנה לו תורה מיד ליד. הסופר. שהיה סופרן של לוי לפני המלך והשרים. לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ובית דינו. וצדוק. זה אהרן הכהן. ואחיקלף. שהיה אחיו של מלך. בן אביתר. שויתר הקדוש ברוך הוא על ידו מעשה העגל. ר' תנחומא בשם ר' יהושע בן קרחה אמר אף לוי היה שמו על עקר משפחתו, (שמות ד יד) הלא אהרן**

עשרה שמות וכו'. וצ"ע למה אינו חושב בן נתנאל וכן הסופר וכן אביתר. כי טוביה. ע"י שמ"ר פ' א' סי' כ' שזהו דעת ר' ישעיה אך דעת ר"י על שהגון לנביאות וע"י בפירושי שם וע"י בסוטה שם דף י"ב דעת ר' יהודה וצ"ע כאן. אף שמעיה וכו' ויכתבם שמעיה. פירוש מאמר זה בנוי על יסודי התורה שעל כתוב להבין דברי חכמים וחידותם. על פי המבואר בכרייתא דל"ב מדות מדה י"ז וז"ל כיוצא בו ומשפחות בני קהת ומשפחות בני הגרשוני ומשפחות בני מררי וכו' אבל לא מצינו שצוה הקב"ה את בניו להיות כ"ד משמרות והיכן שמענו אלה פקודתם לעבודתם לכא לבית ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר צוה ה' אלהי ישראל מלמד שמצוה זו מימי משה ואהרן הרי מפורש שמצוה זו של כ"ד משמרות כהונה היה ביד משה ואהרן והנה בר"ה כ"ד מפסוק ה' ו' שמדבר שם מתיקון המשמרות כתוב שם ויחלקם בגוללות וגו' ויכתבם שמעיה בן נתנאל הסופר וגו' עד פסוק י"ט אלה פקודתם וגו' והפסוקים מכישיים תחילה תלה כבוד ושמעיה הסופר והשרים ואחר כך אמר ביד אהרן ולא כתב שהמצוה היה ע"פ משה רק ביד אהרן. ועוד הלא כתיב בשמואל ב' י"ז ושרי" סופר ובשמואל ב' כ' כ"ה ושיא סופר וכאן כתיב שמעיה בן נתנאל הסופר הלוי משמע הסופר הידוע ולא נזכר כשם זה בכל התנ"ך ועוד דקדוקים שלא רציחתי להארין כאן ע"כ דרשו להכריע מרת ממעל שמ"ש ויכתבם שמעיה הכוונה באמת על משה שהוא סופרן של ישראל הידוע ובראש הענין הודיע שמשו כתב המצוה ובסוף כתב שהיתה המצוה ממשו ביד אהרן שיעשה אהרן הסידור שהוא אביהם ושרם ובוהו הכריע הכחשת הפסוקים הנ"ל ומקצת דברים אלו כתבתי בספרי מדרש תנאים במדה הנ"ל ומה שקצרתי כאן הארכתי שם וכן בהיפך.

מסורת המדרש
ה מנגוס דה"ל פ"ד פסוק י"ח. פד"ל פמ"ו. ו ליקוט שמות רמו קפ"ו. מנגוס דה"ל פכ"ד פסוק ו'.

ענף יוסף
זה הציל את הצאן. אע"פ דמאי דאקרי מלב מרד ע"כ משום דמרד בעצת מרגלים. מכל מקום סבירא ליה שאין המרד דמיין לענין בת פרעה. אבל דמיונם בענין ההצלה. ומפני שע"י מרדו בעצת מרגלים היה סיבה להציל את ישראל קראו כאן מרד (פי"ח). בן שנתנה לו תורה. קשה אמאי לא מני נמי נתנאל בשמות משה. ואי משום דכתיב בן כמו שכתב המת"כ הרי אביגדר ואבי סוכו דכתיב בהו אב ומני להו כיון דמורים על עניינא. ושם משום דכתיב שמו הו"ל לאקדומי כיון דקבלת התורה קדמה לעגל והמקומות שהתפלל עליהם.

כאור מהרי"פ
לא היה בנך וקראתו בנך. הכוונה בזה מה שנאמר (שמות ב' י') ויהי לה לכן. עשרה שמות וכו'. אולי הוא חושב אבי גדור לשני שמות וכן אבי סוכו וכן אבי ננח. ופירש הדין קריא. (ד"ה א' כ"ד ו') ויכתבם שמעיה בן נתנאל הסופר מן הלוי לפני המלך והשרים וצדוק הכהן ואחיקלף בן אביתר וראשי האבות לכהנים וללוים בית אב אחד אחוז לאלעזר ואחוז אחוז לאיתמר וכתב היפ"ת לא ידעתי מי הזיקים לפירוש זה שלא כפשוטו. אף לוי היה שמו. פי' שם העצם שלו היה לוי וצ"ע דהמקרא שמביא לראיה אינה מוכח ממנו. ועיין יפ"ת.

ידי משה
מרדה בעצת אביה. שאביה גזר כל הבן הילוד וגו' והיא הצילה למשה. זה הציל את הצאן. פי' ישראל. וזו הצילה את הרועה. פירוש משה.

ליקוטים
לא את בתי. כלומר אף שהיתה בת אל נכר עכ"ז נקראת בתיה שדבקה בה. זה מרד כו' וזו מרדה. לתורות שהיה טוב אחד בתוכנתם הסובה וכי מרדו בעצת זולתם ולקחו דרך הסובה לעצמם. וע"כ נהדונו יחד כי הדומים בתוכנתם ראוים שיתאחדו יחד (אשר הנזכרים).

מתנות כהונה

משה היה מלך של ישראל שנאמר ויהי נישורן מלך ועל ידו ויתר הקב"ה על מעשה עגל. ודרש אביתר כמו ויתר נצילוף ב' נוי"ו כמשפט אומיות נומ"ף או אביתר נוסריקין אז יתר כלומר הקב"ה ויתר על ידו מעשה עגל וכל אלו שמות דכתיב אללם בן לא קחשי עס בפני עלמו.

חידושי הרד"ק

הכהן. אפשר דרש שהצדיק הדין עליו כמ"ש וידום אהרן. אף לוי היה שמו. ר"ל ויש הסופר מן הלוי לשון יחיד ולא מן הלויים כמ"ש בכ"מ. דרשי ליה על לוי יחיד ששמו כן.

סוכו ולעיל. זה הציל את הצאן. אלל המרגלים דכתיב ויהם כלב מרד לשון הגללה והפרכה מלי' חז"ל אין רודין אח הפח שפי' מורדין ומפרישין. שהיה סופרן של ישראל. זה שנאמר כי עס חלקם ממוקק ספון ומדבר נמשה. בן אביתר. זה משה נעטם הכמוז אחיו של אומי המלך הנקרא בן אביתר וזה

לפני מלך מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. מפני שכתוב כאן המלך סתם. ולהלן שם במשמרות הלויים כתיב לפני דוד המלך. לכן דרש ליה על משה. וצדוק זה אהרן

שמות ב רמז קסה

95 ואמצעי שלם. ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וג'. מאי שנא מן העבריות, מלמד שהחזירוהו על כל המצריות ולא ינק. אמ', פה שעתיך לדבר עם השכינה יינק דבר טמא. והיינו דכת' את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים (ישעיה כח, ט). ותלך העלמה, שהלכה בזריות. ר' שמ' בר נחמ' אמ' שהעלימה את דבריה. ותאמ' לה בת פרעה הליכני, מתנבאת ואינה יודעת מה מתנבאת, הליכני, הא שליכני. ואני אתן את שכרך. לא דיין לצדיקים שמחזירין להן אבידתן, אלא שנותנין להן שכר ותקח מרים הנביאה (שמות טו, כ) וכו' כדלעיל.

ויהי מקץ שנתים ותביאהו לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו משה

9 וג' (שמות ב, י). ואביו קרא לו חבר, כי בעבורו חובר עם אשתו אשר גירש.

5 ואמו קראה לו יקותיא, כי קיוותהו אל שדיה וישיבהו אלהים אליה.

ואחותו קראה לו ירד, כי בעבורו ירדה אל היאר לדעת מה יהיה בסופו.

3 ויהי מקץ שנתים. בכ"י: דברי הימ'. דברי הימים של משה ביהמ"ד לר"א ילינק ח"ב עמ' 4-3; ספר הישר, הוצ' טרקלין, וארשא תרפ"ח עמ' רכ"א-רכ"ה.

94 וג'. בדפוס הילק': וקראתי לך אשה מנקת מן העבריות. ולקמן: על המצריות כולן. 97 משדים. בגמ' נוסף: למי יורה דעה ולמי יבין שמועה גמולי חלב ולעתיקי משדים. ובאגה"ת ליתא. שהלכה וכו'. בגמ': א"ר אלעזר מלמד שהלכה בזריות כעלמה. והמלה "כעלמה" ליתא בכי"מ ובאגה"ת. (ובשני המקומות מלמד ל"ג) ובלק"ט. ועי' בהערות הרש"ב שם אות ג"א. 98 ר' שמ' בר נחמ'. בד"ר: ר' שמואל בן גמליאל ובד"ל: ר' שמעון בן נחמני. ובד"ו וש"ד: ר' שמואל בן נחמני וכ"ה בגמ'. ועי' לעיל עמ' 23 ממדרש אבכיר. 99 מתנבאת. בגמ': א"ר חמא בר חנינא מתנבאה וכו' מה מתנבאה וכו' ואני אתן את שכרך א"ר חמא בר חנינא לא דיין וכו'. ובש"ס כ"מ בקיצור: ותאמ' לה בת פרע' הליכני שליכני ואני אתן את שכרך לא דיין וכו'. ובאגה"ת: ותאמר לה בת פרעה הליכני א"ר חמא בר חנינ' לא דיין וכו'. הליכני. בד"ר: הא ליכני. 2 כדלעיל. עמ' 20 במאמר המתחיל: כת' ותקח מרי' וכו' ממגילה יד, א. ונשנה בסוטה יב, ב — יג, א. ובד"ר וש"ד, "כדלעיל" ל"ג ובמקומו איתא: עד עמד אביה וטפח לה על ראשה וכו' מה יהא בסוף נבואתה. ובד"ל גם זה נשמט. 3 ויהי מקץ. עי' במקורות. ובד"ר מקור המאמר חסר. ובד"ו וש"ד ציינו: דברי הימים הארוך. והילק' העתיק הסיפור מספר הישר (הנקרא דה"י הארוך) כלשונו. וכן הנוסח דלקמן בעמ' הבא: מה עשה אברהם אשר התיש את חיל נמרוד וכו' עד למען הכשיל מצרים ואת מלכה, וכן: וימכרו בניו את יוסף וכו' עד ויהי בהרעיב וכו' ואותנו קנה לעבדים, לא נמצא בדה"י של משה כי אם בספר הישר בלבד. וכן סדר הסיפור הוא שונה בדה"י של משה ע"ש. ועי' מש"כ לעיל עמ' 11 בד"ה בשנת וכו'. 4 וג'. בד"ר: כי מן המים משיתיהו. חבר. ששה שמות נמנו כאן. ובספר הישר ובדה"י נוסף על אלה השם אבי גדור (עי' לקמן בד"ה וקת וכו'). והדרש מיוסד עה"פ בדה"א ד, יח: ואשתו היהודיה ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה, שנדרש במגילה יג, א ובויק"ר פ"א, ג על משה רבינו ע"ש. ועוד בויק"ר שם: י' שמות נקראו לו למשה ירד חבר יקותיאל אביגדור אבי סוכו אבי זנוח ר' יהודה בר אלעאי אמר אף טוביה שמו וכו' ר' ישמעאל בר אמי אמר אף שמעיה שמו אתא ר' יהושע בר נחמיה ופירש הדין קריא ויכתבם שמעיה בן נתנאל הסופר וכו' (דה"א כד, ו) ר' תנחומא וכו' אמר אף לוי שמו וכו' ומשה הרי י'. והובא בילק' ויקרא תכ"ח ודה"י תתרע"ד. עי' שמו"ר פ"א, כו; לעיל עמ' 18 מסוטה יב, א. פר"א פמ"ח. אשר גירש. לעיל עמ' 17 מסוטה שם. 5 קיוותהו. בילק' הנד': קותהו. ולהלן: והשיב (בד"ו: והשיבה) האלהים וכו'. ובספר הישר: כן קויתיהו מאל שדי וישיבהו האלהים אלי. ובמגילה: יקותיאל שקו ישראל לאל בימיו. ובדה"י של משה: יקותיאל כי הגיקה אותו משדיה. 6 ירדה. בילק' ד"ר: ירדה

ילקוט שמעוני

ואחיו קרא לו אבי זנוח לאמר זנוח אבי את אמי וישיבה בעבור זה. וקהת ומניקתו קראו לו אבי סוכו לאמר כסוכה הוצפן שלשה ירחים מפני בני חם. וכל ישר' קראו לו שמעיה בן נתנאל, כי בימיו שמע אלהים את נאקתם מיד דוחקיהם.

10 ויהי בשנה השלישית ללדת משה ופרעה יושב לאכול והגבירה יושבת מימינו ובתיה יושבת משמאלו והנער יושב בחיקה וכל שרי המלוכה יושבים אצלו. ויהי הם יושבים על השלחן, ויושט הנער את ידו ויקח את העטרה מעל ראש המלך וישם אותה בראשו. ויבהל המלך והשרים על הדבר הזה ויתמהו תימהא גדולה מאד. ויען בלעם הקוסם, אחד מסריסי המלך, ויאמר זכר נא אדוני המלך את החלום אשר חלמת ואת אשר פתר עבדך. ועתה הלא זה העלם, מילדי העברים אשר רוח אלהים בקרבם, ומחכמה עשה זאת ויבחר לו את מלכות מצרים. מה עשה אברהם, אשר התיש את חיל נמרוד מלך כשדים ואת אבימלך מלך גרר, ויירש את ארץ בני חת ואת כל ממלכות כנען. ומצרימה ירד גם הוא ויאמ' אל אשתו אחתי היא (בראשית יב, יט), למען הכשיל מצרים ואת מלכה. גם יצחק מה עשה לפלשת, אשר גר בגרר, ויעצם כחו מכל פלשתים. גם את מלכה רצה להכשיל באמרו לאשתו אחותי היא (שם כו, ז). ויעקב הלך בעקבה ויקח מיד אחיו את בכורתו ואת ברכתו וילך פדנה ארם אל בית לבן אחי אמו. ויקח את בנותיו ואת מקנהו ואת כל אשר לו ויברח וישב ארצה כנען. וימכרו בניו את יוסף וירד מצרימה וינתן בבית הכלא, שנים שנים עשרה, עד אשר חלם פרעה הקדמוני חלומות ויוציאוהו מבית הכלא, ויגדלוהו על כל שרי מצרים על פותרו חלומותיו לו. ויהי בהרעיב אלהים את הארץ, וישלח ויבא את אביו ואת אחיו מצרים, ויכלכלם בלא מחיר והון ואותנו קנה לעבדים. אם על המלך טוב נשפכה נא דמו ארצה פן

אחריו. 7 וקהת וכו'. בספר הישר: וקהת אבי עמרם קרא שמו אבי גדור כי בעבורו גדר האלהים את פרץ בית יעקב ולא יספו להשליך זכוריהם המימה ומניקתו קראה לו אבי סוכו לאמר בסוכו הוצפן וכו'. וקרוב לזה בדה"י שם. ועי' ז"ר. 8 ירחים. בד"ר: חדשים. 11 יושב לאכול. בד"ר: יושב לאכ'. ובד"ו: ישב (בנד': יושב) על כסאו. והגבירה. וכ"ה בדה"י של משה. ובספר הישר: ואלפרענית המלכה יושבת וכו'. 13 על. בילק' הנד': אל. 13-14 ויקח את העטרה. סיפור זה המתאר כיצד נעשה משה כבוד פה הובא בשמו"ר שם. עי' מש"כ לקמן עמ' 27 בד"ה ויעשה. ראה מדרש ויושע, ביהמ"ד ח"א 41. 14-15 על הדבר הזה. בד"ר: על זה. 15 תימהא. בנד': תמיהה. 16 זכר וכו' חלמת. לעיל עמ' 11 מדברי הימים. 17 רוח. בד"ר ליתא. 18-19 אשר התיש. בס' הישר: אשר הכחיש את חיל נמרוד מלך בבל וכו'. 21 אחותי היא. בדה"י של משה מוסיף: ולקח כל טובם וכספם והלך וכן עשו בני יעקב לשכם בן חמור שאמר להם שימולו ומלו וביום הג' נכנסו עליהם בהיותם כואבים והרגו אותם לפי חרב ובזוזו ושללו כל נכסיהם. 24 מיד אחיו. בד"ר נוסף: בן אמו. 25 ארצה. שם: בארצה. 26 וימכרו. שם: מכרו. 27 ויוציאוהו. בילק' הנד': ויוציאהו. 28 פותרו. שם: פתרו. ובד"ר: פותר. 29 מצרים. בנד': מצרימה. 30 אם. שם

תמח

ביאור הדר"ל

פרקי דרבי אליעזר פרק מח

ביאור הדר"ל

(ג) אלא תנו עליהם עור קשה למרר בו. נראה מפרש מ"ש וימרו בו' היה אחר גזירת היאורה תשליכוהו, רק שנכתב גזירת היאור אחרי כן צנדי לסמוך לו ענין הא דולך איש מצית לו פי' מעשה משה שהושלך ליאור והוא יאורו צת פרעה. או אפשר מפרש דוימרו הוא כלל ואח"כ פורט ומפרש מה היה המירור (ושלא כמש"ל אות כ"ג צסס סדר עולם רצה שהמירור החמיל צלילת מרים, ועיין צשמות רצה ר"פ כ"ו וצנהגהומי שס אות צ'), וממ"ש [דברים כו] וירא את עניינו ואת עמלנו ואת לחצנו ודרשו עמלנו אלו הצניס שנאמר כל הצן הילוד וגו' ולחצנו זה הדחק שנאמר בו' אשר

היארה, (ג) אלא (ד) תנו עליהם על קשה למרר את חיי אבותיהם, שנאמר [שמות א, יד] וימררו את חיייהם: רבי נתנאל אומר (ה) ראו אבותיו של משה (ז) תארו של משה במלאך אלהים, (ז) מלו אותו לשמונה ימים (ח) וקראו שמו יקותיאל. רבי שמעון אומר (ט) טוב קראו אותו, שנאמר [שם ב,

[ב]. שנחמלא הצית אורה: (ז) מלו אותו לח' ימים. אפי' למ"ש צסוטה שס וצאצות דר' נתן פ"א וש"מ שגולד מהול, י"ל דהאי מלו לח' היינו שזריך להטיף ממנו דס צרית לשמנה וכמ"ד צצצת [קלה]. שזריך להטיף ממנו דס צרית ומחללין את השצת. ופירש זה כאן לענין קריאת השס לומר שקראו לו אצותיו שס לצד השס שקראה לו צת פרעה (אלא שצכתה שיקרא צסס זה שקראה לו כדאיחא צאגזות), כי צשעת המילה היו רגילין לקרוא שס להילד. (ואף צמיוק שמת קודס ח' שמוהלין אותו על קצרו כחוצ צחצוצת רצ נחשון גאון דקריין ליה שמא כמ"ש צחורת האדס לרמצי"ן ורל"ש צמו"ק סימן קל"ה):

מזרים לוחצים אותם, שהוא המירור וקושי השעבוד ודחק צקירות הצית צלוצן הלצניס כד"רע להלן, משמע שזה היה אחר גזירת הצניס: (ז) תנו בו' עור קשה. כמ"ש [דברים שם] ויתנו עלינו עבודה קשה, ומפרש לשון נתינה על עול, וכמ"ש [מלכים א יב] מעצדת אצך הקשה ומעולו הכצד אשר נתן עלינו: (ה) ראו אבותיו בו'. מני לה צלשון רציס לומר שכל אצותיו קראו לו כן, ולהוציא מדצרי אגדות אחרים (עיין ילקוט צסס דצרי הימים של משה וצספר הישר) שאציו ואמו ואציו אציו קראו לו כל אחד ואחד שס אחד מהנוצרים דצצרי הימים ע"ס: (ז) תארו במלאך אלקים. מפרש ומרא אותו כי טוב הוא, שהיו פניו מאירות [האור כי טוב] כאור פני מלאך אלקים, וכמ"ש צסוטה

(ח) וקראו שמו יקותיאל. היינו יקותיאל אצי זנות הכחוצ [דברי הימים א ד], וכמו שדרשוהו צמגלה [ג]. על משה וכן הוא צתרגוס דצרי הימים שס, ושס דרשוהו שקיוו ישראל לה' צימיו, ולפי המאמר דכאן נראה שמפרשו שנקוה ונאסף [להתחצב] לאל, ר"ל למלאכים, לפי שהיה דומה למלאך ה' (וע"ל פכ"א צקין שהיה דמותו מן העליונים ואמרה קניתי איש את ה', וכיו"צ כאן), ונצחו על שס סופו שעמיד לעלות לשס ולהיות שס עס ה' מ' יוס לא אכל ושחה כמלאכים. (ושס דרשו כל השמות שצספוק הוא דצצרי הימים על משה, וכאן דרש רק יקותיאל שכתוצ סמוך לאלה צני צמיה צת פרעה ולא אחרים שלפניו ולפני פניו): (ט) טוב קראו אותו. טוב הוא שס אדס כמ"ש המפרשים על יגאלך

ולא עוד אלא

יקותיאל כשאר המלאכים שיש אל צשמת, ולא צה הכחוצ לדש שמלו אותו לשמונה רק תכלית כוונתו על שמו יקותיאל. ואס תקשה לך ולמה לא קראו לו שס אחר ויהיה אל צשמו כמו ישראל מיכאל, וסוף סוף היה מורה על המלאכותה הציות אל צשמו. דע שהמאמר הזה הוצא צצו"ל צמקוס אחר (מגילה יג, א) צסוספת דצרים ומתחקן זה, וזה לשונס: וקראו שמו יקותיאל על שס צצמיו קיוו ישראל לאציהס שצשמים וכו', הרי לך מפורש למה קראו אותו יקותיאל והס לצ' סיצות, משוס שיש אל צסוף השס כמלאכים, וגס הוא לשון קווי על שס שקוו ישראל צימיו לאציהס שצשמים. ורצי שמעון אומר טוב קראו אותו, כלומר כראותס תוארו כמלאך האלהיס וצתמלא הצית אורה צלחתו מרחס אמו, ראו צו השינויים האלו וקראו אותו טוב כלומר סימן טוב זה לישראל, צצמיו יאיר אורס ומחושך ואפילה לאור גדול כשס שנחמלא הצית אורה, וזהו הטעס שקראו אותו טוב אליצא דרצי שמעון:

רבי נתנאל אומר ראו אבותיו של משה תארו של משה במלאך אלהים ומלו אותו לשמונה, וקראו שמו יקותיאל. רבי שמעון אומר טוב קראו אותו, שנאמר ותרא אותו כי טוב הוא (שמות ב, ב). ע"כ.

קשה וכי צעצור שראו אותו תוארו כמלאך האלהיס מלו אותו לשמונה, ואס לאו לא היו מולין לו לשמונה. ועוד להצין על מה צה רצי שמעון לומר טוב קראו אותו, וצחיצור אחר פירשתי צמאמר זה כמה פניס, ועיין גס כן צספר עמודיה צשעה ז"ל. אמנס כדי שלא לשלחו חפשי חנס נאמר צו עמה דרך פשוט, דהנה כוונת המאמר לתת טעס על שמו של יקותיאל, ויוצן דצצרי רז"ל שהקדוש צרוך הוא שס שמו צסס המלאכים מיכאל גבריאל אוריאל, ולכן צראותס אצותיו של משה תוארו של משה כמלאך האלהיס, משוס שמשה מ"ט שר הפניס ורמוו צסס מש"ה, צראותס כן קראו שמו

בית הגדול - ביאור מספיק

שנאמר וימררו את חיייהם. הגם שזה כתיב קודם גזירה כל הבן הילוד, אפשר שאין מוקדם ומאוחר בתורה. וקראו שמו יקותיאל. כדכתיב [דברי הימים א ד] ואשתו היהודיה ילדה את ירד אביגדור ואת יקותיאל, ובמגילה יג. מפורש הטעם שקראו לו כן, שקוו ישראל לאביהם שבשמים בימיו. ומה שנקרא בכל התורה כולה לעולם בשם משה אף שהיו לו שמות רבים, הוא כמבואר שמו"ר פ"א ותקרא את שמו משה, מכאן אתה למד שכוון של גומלי חסדים, אע"פ שהרבה שמות היו לו לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיבת פרעה, ואף הקב"ה לא קראו בשם אחר ע"כ, ועי' מ"ש לעיל פל"ב. שנאמר ותרא אותו כי טוב. ומה שכתוב ותצפנהו שלשה

פר אחד ר"ג אומר ראו אבותיו של משה תוארו כמלאך האלהים מלו אותו לח' ימים וקראו את שמו יקותיאל ר"ש אומר טוב קראו אותו. פירש הרצ אספקלריא המאירה סדר שמות צנונת המאמר הלזה דצרי טוב, והוא דצמגילה די"ג ע"א דרשו יקותיאל שקוו ישראל לאל צימיו, והכוונה על מ"ש צנדה דל"א ע"צ דמילה צח' שלא יהיו אציו ואמו עצין, והנה צעמרס ויוצב דמשוס איסור דודתו פירש מאשחתו ליכא האי טעמא שלא יהיו אציו ואמו עצנים, וראוי למול למשה קודס ח', אמנס לצצרת הרמצי"ן דצחו"ל ליכא האי איסורא כמו יעקב דנשא צ' אציות, חור הדין דגס מילת משה לח' דאינו ראוי דיפרשו עממן. והנה הנציא נקרא מלאך שנאמר וישלח מלאך ויוציאו ממזרים שהיתה רוח הקודש שורה עליו ופניו צוערות כלפידים, ידוע דאין השכינה שורה אלא

על משפחות המיוחסות, והשתא והוא כונת המאמר, ראו אצותיו של משה תוארו כמלאך האלהיס הוא שעמיד להיות נציא וישלח מלאך ויוציאו ממזרים, והרי איך יתכן זה דהא ליכא איסור דודתו ואין השכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות, ומוכרח אתה לומר כמ"ש הרמצי"ן דצחו"ל קודס מתן תורה לא היה איסור, וא"כ לא היה צריך עמרס לפרוש מאשחתו ושייך הטעס שלא יהיו אציו ואמו עצנים ולכן מלו אותו לח', הא לא"ה היו מוליס אותו מקודס ח', ועל כן קראו יקותיאל, שקוו לאל צימיו דכיון דהוא מלאך הנה על ידו וישלח מלאך ויוציאו ממזרים דהיה הגאולה על ידו דהוא נציא דשרתה עליו רוח הקודש, ואין השכינה שורה אלא משפחות המיוחסות והיא משפחה מיוחסת, כי עדיין לא נאסר דודתו כי אס צאריך ישראל זמ"ד דפח"מ. ומהו"ר כהנא רצה פירש שס צספר ולא עוד אלא דזכר עשה דצצרי פירש צמאמר זה דצרשתי צצרכיס אחרים:

מסורת המדרש

סג תמומה כלן ס' ח' כ"ע. ספר הישר. טו ע"י בלקוט ימקאל רמז פס"ו.

אמרי יושר

כה וכן הקדוש ברוך הוא החזיר לה בנה. זהו ואני אתן כשכר החיותך הילדים יתן לך בנך. כו וממנו נעשה כבד פה. זהו מי ישום אלם בכונה והחזיר הנם שעשיתי עמך נשאת כבד פה.

ליקוטים

כו כ"ד חודש הניקתהו. דאני דמורו לניק התיקו עד ד שנים לכריא זה לחולה מכיון ולא פירש כאן כמה זמן הניקתהו. ססתמא כ"ד חודש כסתם יניקת תינוקות וכ"ש מר"ה שהיה ראוי למעט בנייתו כל שאפשר עד שיש אומרים שלא יגן כלל. ואתה אומר ויגדל. המשמע ליה דגדל ממש כבחור ע"ד ויגדלו הנערים והנער שמואל הולך וגדל דאי למימר שגדל עד שלא היה צריך לגמול אותו מה צריך לכתוב ויגדל כמה שאמר ותניקו סני הוא דכתיב ויגדל הילד ויגמל אולי מפרש כדאי לעיל ספר א' שנגמל מיצר הרע (יפה תואר). ואתה אומר ויגדל. פי' היתכן לקרותו גדול בעת שנגמל משרי אביו הלא קמן הוא עורנו, ומפרש שבאמת היה גדול שלא בדרך טבע שאר הילדים וכאמר ויגדל הילד אלא שהיה גדול כו. בעת גמלו. היה כמעט גדול כי נראה בו הנבונה ועוז הנפש כנפשו ובפשו. והוא נומל כתר. המעשה הזאת הוא בספר הישר הקרמון (אשד הנולדים). מתיראין אנו מזה. שאנפי' שכשהשולך לאור חשבו שכבר לקח כדלעיל הנה אחר שהועלה בראי שהיו חורין ורואים סימני המושיע. שלא יהיה זה אותו. לאו משום סיכנא מילתא הוא שחשבו כן דאי"כ מה יתכן יתרו במ"ש שאינו בן דעת אבל פחד הוא מפני אומץ לבבו אשר שם פניו ליסול כתר מלכות ליתן בראשו שנראה שמצליח למלוכה ואומר לבו בנבורים בדרך המלכים המצליחים אשר טבעם חזק מקטנותם וכשהורה יתרו שלא היה בן דעת תלו הרבר בסכלות שנוטל הכתר ליופיו כנוטל נחלים כלי שום בחינה וכד"ה אותם שקטפו עליו בלעם כי מחכמה עשה זאת ויחזר לו את מלכות מצרים כי הוא מלכי העברים אשר אלהים בקרבו ולכן עשו נסיון הנחלת. יש בו דעת. כי הסכל בודאי יושבי ידו לנחלת ספני בהורותו (יפה תואר). שהרבה שמות. בדיה מחבר עליו כמה שמות. אך השם העיקרי כמו שכנתה בת פרעה. חזו שכרה שכונתה לדעת התורה בשם זה כי גם התורה תכנה רק בשם זה (אשד הנולדים).

כו עשרים וארבעה חודש. שלא נתנתו לה אלא שתיניקה ולא לגדלו וכמ"ש והניקהו לי ותניקהו ימי יניקה כ"ד חודש ולא יותר ומהו ויגדל הילד ותביאהו ע"כ דרש שבמי היניקה נתגדל. ותבאהו וגו'. ויהי לה לבן שנחנה בו אהבה כמו לבן. כמו שעתיד לעשות. פי מה שעשתה לו עתה הוא לסימן ורמז נבואה על שעתיד לעשות ביציאת מצרים וע"י לקמן פי"א סי"ו וע"ד ר"ר פי"א. ואוצא אש מתוכך. וסי"ד היא אכלתך וכמ"ש ויק"ר פי י"ח סי"ב שחירם בעל אמו של נבוכדנצר וגדל בביתו ובסוף הרגו כמבואר ביחזקאל כ"ח. לפרע מאביה. דעת מדרש זה שפרעה חיה כל הרדיו שנה של ימי הגלות לבד מה שחיה תחלה וכמ"ש לעיל חודש שנחחדשו גזירותיו ומ"ש וימת פי' שנצטרע וכמ"ש בריש ס"ט הוא התחיל בעצה תחלה הוא לקח תחלה ובספר הישר מבואר כמה מלכים במצרים במשך זה וצ"ע. שם ירעה עגל. ור"ד כי עיר בצורה כדד היינו בצרה. וכמ"ש סנהדרין צ"ח במעשה דריב"ל וכאן מפורש דלא כפירש"י שם שהיה שם יתרו כדלעיל ס"ט וע"כ ברח משה אצל יתרו וזכה שהיה חתנו וע"י בילקוט בשם ד"ה של משה והוא בספר הישר. שהרבה שמות. וע"י ויק"ר פ"א ס"ג כל הענין שם משמותיו.

וכן הקדוש ברוך הוא החזיר לה את בנה ונתן לה שכרה.

כו נב. י ויגדל הילד, עשרים וארבעה חודש הניקתהו ואתה אומר ויגדל הילד, אלא שהיה גדל שלא בדרך כל הארץ. ותבאהו לכת פרעה וגו'. היתה בת פרעה מנשקת ומחפקת ומחפכת אותו כאלו הוא בנה, ולא היתה מוציאתו מפלטרין של מלך, ולפי שהיה יפה הפל מתאווים לראותו, מי שהיה רואהו לא היה מעביר עצמו מעליו. והיה פרעה מנשקו ומחפקו, והוא נוטל פתרו של פרעה ומשימו על ראשו כמו שעתיד לעשות לו כשהיה גדול. וכן הקדוש ברוך הוא אומר לחירם (יחזקאל כח יח) ואוצא אש מתוכך היא וגו'. וכן בת פרעה מגדלת מי שעתיד לפרע מאביה. ואף מלך המשיח שעתיד לפרע מאדום יושב עמם במדינה. שנאמר (ישעיה כו) שם ירעה עגל ושם ירפץ וגו'. והיו שם יושבין חרטימי מצרים ואמרו מתיראין אנו מזה שנוטל פתרך ונוחנו על ראשו שלא יהיה זה אותו שאנו אומרים שעתיד לטל מלכות ממך. מהם אומרים להרגו, מהם אומרים לשרפו. והיה יתרו יושב ביניהן ואומר להם, הנער הזה אין בו דעת אלא בחנו אותו והביאו לפניו בקערה זהב ונחלת. אם יושית ידו לזהב יש בו דעת והרגו אותו, ואם יושית ידו לנחלת אין בו דעת ואין עליו משפט מות. מיד הביאו לפניו ושלח ידו לקח הזהב, ובא גבריאל ודחה את ידו ותפש את הגחלת, והכניס ידו עם הגחלת לתוך פיו, ונכוה לשונו, וממנו נעשה (שמות ד') כבד פה וכבד לשון. ותקרא שמו משה, מכאן אתה למד שכרן של גומלי חסידים, אף על פי שהרבה שמות היו לו למשה לא נקבע

למיכותה עברה. א' שהיתה מחיה הילדים. ב' שהיתה מספקת להם מזון כך נתן לה הקב"ה מקצת שכרה שהחיה את בנה. וגם נתן לה שכר הנקה. אבל עיקר שכרה הוא מ"ש ויעש להם בתים [ת"ג]. כו [לא] עשרים וארבעה חודש הניקתהו. דמדלא פירש כאן כמה זמן הניקתו מסתמא הניקתו כ"ד חודש כסתם יניקת תינוקות. עשרים וארבעה חודש הניקתהו. הא דלא אמר ב' שנים הניקתו. משום חודש העיבור עולה למנין כ"ד חודש. ושנה שגולד בו משה היתה מעוברת כדאיתא לעיל ס' כ"ט. ואתה אומר ויגדל. דמשמע דגדל ממש כבחור ע"ד ויגדלו הנערים. היתה בת פרעה מנשקת. שזה דכתיב ויהי לה לבן פירושו שהיה חביב לה כבן מתוך יופיו ואגב זה אמר שמרוב יופיו היו הכל מתאווים לראותו ופרעה ג"כ היה משתעשע בו עד שהיה לב משה גם עליו ונוטל כתרו מראשו כו [פ"ת]. ולא היתה מוציאה אותו כו. מדכתיב ויגדל משה ויצא אל אחיו כו משמע דעד השתא לא יצא משה. ולפי שהיה יפה כו. והיתה מתייראה מפני עין הרע [ת"ג]. לא היה מעביר עצמו מעליו. פי' לא היה מעביר עינו מסורת היה זה בידם. וכן נמצא בדברי הימים דמשה [ת"ג]. וכן הקדוש ברוך הוא אמר לחירם כו. כי זה מנפלאות ה' שיהיה נפרע מאדם ע"י היוצא ממנו ע"ד מנייה וביה אבא שדי ביה גרנא. יושב עמם במדינה. כמו שכי' בפרק חלק שיושב בשמים נגד רומי. שם ירעה עגל ושם ירפץ וגו'. וכלה סעיפיה. ופי' שם ירעה ויתגדל בן דוד כעגל וכלה סעיפיה. שלא יהיה זה אותו כו. מפני שראו אומץ לבבו. לכן פחדו שלא יהיה זה המושיע את ישראל. וכשהורה יתרו שלא היה בן דעת תלו הדבר בסכלות שנוטל הכתר ליופיו כנוטל נחלת בלי שום בחינה [פ"ת]. והיה יתרו יושב ביניהן. שיתרו היה אחד מג' יועצי פרעה והוא היה הטוב שבהם. שהרי איוב שתק ובלעם יעץ לרעה. והכניס ידו עם הגחלת לתוך פיו. כדכתיב (ישעיה כו) שם ירעה עגל ושם ירפץ וגו'. שהרבה שמות היה לו. כספר דברי הימים של משה כתב שם ח"ל אביו קרא לו חבר כי בעבורו חובר עם אשתו אשר נרש. ואמו קראה לו יקותיאל כי

חידושי הרד"ק

כו ונכוה לשונו כו. והיה זה רמז על העתיד לו שנתפס בלשונו שאמר שמעו נא המורים. אף על פי שהרבה שמות כו שקראתו בתיה. ע"י ויקרא רבה פ"א.

חידושי הרש"ש

כו לחירם ואוציא אש מתוכך. ע"י בויק"ר פ"ח דהוא היה בעל אמו של נבוכדנצר והוא הרגו.

קוּתָה אֶל אֵל וַיִּשְׁבְּחֵהוּ אֱלֹהִים אֵלֵיהֶּ. אַחֲוֹתָו קִרְאָה לֹו יִרְדּוּ כִּי בַעֲבוּרֹו יִרְדֶּה אַחֲרָיו לִיאֹוֹר לְדַעַת מַה יִּהְיֶה בַסּוּפוֹ. וְאַחֲוֹ קִרְאָה לֹו אֲבִי זְנוּחַ כְּלוֹ זְנוּחַ אֲבִיו אֶת אִמּוֹ וְהַשִּׁיבָה בַעֲבוּרֹו זֶה. קָהַת וּמְנִיקְתָו קִרְאוּ לֹו אֲבִי סוּכוֹ לְאַמֵּר בַּסּוּכוֹת הַזְעַפְןָּ ג' חֲדָשִׁים מִפְּנֵי בְנֵי חָם.

כּוֹ בֶן עֶשְׂרִים שָׁנָה. ע' לִקְמֵן פ' זֹו ס"ל וּע' בְּבִיר סוּף פ'ר' ק' וּבִתְנַחֲמוּמָא סִדְרָה זֶה שִׁינּוּי דְעוֹת בּוּזָה. **שְׁלָא כְדָרְךָ.** כַּמִּשָּׁׁ בְרִכּוֹת פֶּרֶק הַרְוָאה שְׁבַת דָּף צ' שְׁהִיָּה עֶשֶׂר אֲמוֹת גַּבְהוֹ. בַּסְבְּלוֹתָם וּבּוֹכָה. שִׁכְלָל וִירָא בַסְבְּלוֹתָם נִכְלָל שֶׁהִשְׁתַּתֵּף בַּצַּעֲרָם וּבּוֹכָה וּבִתְנַחֲמוּמָא מִסִּיָּם וּלְכַךְ כְּתִיב וִירָא בַסְבְּלוֹתָם לְמוֹד מַעֲנִינוּ עַפְיָי מִדָּה ט' מִשׁוּי גְדוּלָּה עַל קָטָן. ע' בּוּיָקִיר פִּלְז' ס' ב' וּמִשָּׁׁ מִשְׁאוּי קָטָן עַל גְּדוֹל וּמִשָּׁׁ אִשָּׁה עַל אִישׁ וּמִשָּׁׁ זָקָן עַל בַּחֲוֹר לִיתָא שֵׁם וּכְאֵן בְּשִׁיבוּשׁ כִּי לְהַכְבִּיד נִתְכוּנֹו וְלֹא לְהַקְלִי. דְרָגוֹן. פ' בַּמִּשָּׁׁ בַלִּי נִשְׁאֵי כְלִי מִלְחָמָה לְפָנֵי הַשְּׂרִים ע' בַּמִּשָּׁׁ פִּד ס"כ וְקִדְשָׁן שִׁיְהִי עוֹשֵׁן דְרָגִין לְפָנֵינוּ וְע' עוֹד בַּעֲרוֹךְ שֵׁם. הַנְּחַת עַסְקִיָּה. פ' שְׂרָרוּתָךְ וּגְדוּלְתָךְ וּמִשָּׁׁ כְּאֵלוֹ מִסִּיָּע פ'י שְׁלַמְצִירִים נִרְאָה כְּאֵלוֹ מִסִּיָּע שְׁלָא יִדְעוּ שְׁהוּא עֲבָרִי כְּדִלְקֵמָן ס"ל וּבְאֵמַת שֶׁהִשְׁתַּתֵּף בַּצַּעֲרָם וְהַדְרָשָׁה עַל פִּי מִדַּת מִנְגֵדָה. שְׁמַר מַעֲסָקִיו. שְׁמַר כִּי סָר לְרֹאוֹת מִיּוֹתֵר שִׁכְבַּר כְּתוּב אֲסוּרָה נָא וְאֵם אִינוּ עֵנִין לְכַאֵן תִּנְהוּ עֵנִין לַמִּשָּׁׁ וִירָא

לֹו שֵׁם בְּכָל הַתּוֹרָה אֲלָא בְּמֹו שְׁקִרְאָתוֹ בְּתִיָּה בַת פְּרַעֲהָ, וְאַף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא קִרְאָהוּ בְּשֵׁם אַחֵר.

כּוֹ נָב. יֵאֵן וַיְהִי בְּיָמִים הָהֵם וַיְגַדֵּל מֹשֶׁה, ^{טו} בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה הָיָה מֹשֶׁה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וַיֵּשׁ אוֹמְרִים ^{טז} בֶּן אַרְבָּעִים. וַיְגַדֵּל מֹשֶׁה, וְכִי אֵין הַפֶּל גְּדוּלִים, אֲלָא לֹוּמַר לָךְ שְׁהִיָּה גְדוֹל שְׁלָא כְדָרְךָ כָּל הָעוֹלָם. וַיֵּצֵא אֶל אֲחָיו, שְׁתֵּי יְצִיאוֹת יֵצֵא אוֹתוֹ צְדִיקָה, וְכַתְּבָן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זֹו אַחֵר זֹו, וַיֵּצֵא בְּיוֹם הַשְּׁנִי, הָרִי שְׁתִּים. וַיִּרְא בַסְבְּלוֹתָם, מַהוּ וַיִּרְא שְׁהִיָּה רוּאָה בַסְבְּלוֹתָם וּבּוֹכָה וְאוֹמֵר חֲבָל לִי עָלֶיכֶם. מִי יִתֵּן

מוֹתֵי עָלֶיכֶם. שְׁאֵין לָךְ מְלָאכָה קְשָׁה מִמְּלָאכַת הַטֵּיט, וְהָיָה נוֹתֵן כְּתִפְיוֹ וּמִסְעֵי לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן. ר' אֶלְעָזָר בְּנוֹ שֶׁל ר' יוֹסֵי הַגָּלִילִי אוֹמֵר ^{טז} רְאָה מִשׁוּי גְדוֹל עַל קָטָן וּמִשׁוּי קָטָן עַל גְּדוֹל וּמִשׁוּי אִישׁ עַל אִשָּׁה וּמִשׁוּי אִשָּׁה עַל אִישׁ וּמִשׁוּי זָקָן עַל בַּחֲוֹר וּמִשׁוּי בַחֲוֹר עַל זָקָן וְהָיָה מְנִיחַ דְרָגוֹן שְׁלוֹ וְהוֹלֵךְ וּמִשְׁבֵּב לָהֶם סְבֻלוֹתֵיהֶם וְעוֹשֶׂה בְּאֵלוֹ מִסִּיָּע לְפָרַעֲהָ. אֲמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶתָּה הַנְּחַת עַסְקִיָּה וְהַלְכָתָּ לְרֹאוֹת בַּצַּעֲרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְנִהְגַּת בְּהֵן מְנַהֵג אֲחִים אֲנִי מְנִיחַ אֶת הָעֲלִיוֹנִים וְאֶת הַתַּחְתּוֹנִים וְאַדְבָּר עִמָּךְ. הָדָא הוּא דְכְּתִיב (שְׁמוֹת ג' ד') וַיִּרְא ה' כִּי סָר לְרֹאוֹת, רְאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִשָּׁׁה שְׁפָר מַעֲסָקִיו לְרֹאוֹת בַּסְבְּלוֹתָם לְפִיכָךְ (שֵׁם שֵׁם שֵׁם) וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנָה.

שִׁישַׁעְבְּדוּ אוֹתָם רַק לְפִי חָסֵם וְכַפִּי סִדְרֵי הָעוֹלָם וְאֵן יוֹכְלוּ לְעַבּוֹד עַבְדוֹתָם בְּיוֹתֵר. וּכְוֹנְתוֹ הִיתָה לְהַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל מִעַבְדוֹתָם הַקְשָׁה. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר וִירָא בַסְבְּלוֹתָם פ' וַיִּתְבוּנֹו בַסְבְּלוֹתָם דְבַר הַצְרִיךְ תִּיקוּן בּוֹ. אֵתָּה הַנְּחַת עַסְקִיָּה. שְׁהִיָּה לֹו לְהַתְעַסֵּק בְּגוֹלוֹתָו. הָדָא הוּא דְכְּתִיב וִירָא ה' כִּי סָר לְרֹאוֹת. דְרָשׁוּ שְׁפִירוּשׁוֹ שְׂרָאָה ה' שְׁמַר מַעֲסָקִיו לְרֹאוֹת בַּסְבְּלוֹתָם.

מתנות כהונה

כּוֹ [ס"ג] וּמִשׁוּי אִישׁ עַל אִשָּׁה וְכִיָּה בּוּיָקִיר פִּלְז' [יז]. וְהִיָּה מְנִיחַ דְרָגוֹן כּוֹ. טַכְסִיס שֶׁל מַלְכוּת כּוֹן מַשְׁמַע צַעֲרוֹן.

חידושי הרד"ק

כּוֹ בֶן עֶשְׂרִים כּוֹ יוֹשׁ אוֹמְרִים בֶּן אַרְבָּעִים כּוֹ. כְּדִלְקֵמָן בְּפִרְשָׁה זֹו פְּלוֹנְתָא דְרִי' וְרִי' מִי יִתֵּן מוֹתֵי עָלֶיכֶם. אֲפֻשְׁרֵי דְרָשׁ בַּסְבְּלוֹתָם בַּסְבְּלוֹתָם כַּמִּשָּׁׁ בְרִכּוֹת פֶּרֶק הַרְוָאה שְׁבַת דָּף צ' שְׁהִיָּה עֶשֶׂר אֲמוֹת גַּבְהוֹ. בַּסְבְּלוֹתָם וּבּוֹכָה. שִׁכְלָל וִירָא בַסְבְּלוֹתָם עֵנִיתוּ בַסְבְּלוֹתָם שְׁפִרְעָה עֵשָׂה (עַמִּים). וּמִיִּשְׁבֵּב לָהֶן סְבֻלוֹתֵיהֶם. דְרָשׁ וִירָא וַיִּתְבוּנֹו בַסְבְּלוֹתָם דְבַר הַצְרִיךְ תִּיקוּן כּוֹ וְהִיָּעוּ לִישֵׁב

חידושי הרש"ש

אֵם תְּפָרַשׁ וַיְגַדֵּל כּוֹ וַיֵּצֵא כּוֹ בַּמִּשָּׁׁ מִתִּיּוֹסָהּ וּמִצַּטְרָף זַעֲזַי הִיָּה בּוֹ הַרְאוּשׁוֹן בְּמִקְרָא בְּשִׁמּוֹשׁ ב' אוֹ כ' כַּשְׁמוּעַ עֶשׂוֹ כּוֹ וַיִּצְעַק (בְּרִאשִׁית כ"ז) וְכֵן הִרְבָּה. אֲלָא ע"כ מִתְפָּרַשׁ הַרְאוּשׁוֹן לְמַשְׁפַּט כַּפְּ"ע וְלוֹמַר שְׁהִיָּה גְדוֹל שְׁלָא כְדָרְךָ כָּל הָעוֹלָם.

מסורת המדרש

סוּחַ מִנְחוּמָא כְּאֵן פ' ס' סוֹ כִּיר פ' ק'. סְפִירָה נִרְכַּה סְפִיקָה שְׁנִי'. יִלְקוּט סוּף סוּחַ חֲמַת הַנִּכְסֵי רַמּוֹ מִתְקַסֵּי'. סוֹ לְקַמֵּן פִּרְשָׁה י"ח סוּמֵן ט'. וּבְקִיר פִּרְשָׁה ל"ו. מִנְחוּמָא וְלֹא סוּמֵן ט'. יִלְקוּט כְּאֵן רַמּוֹ קס"ג.

אמרי יושר

כּוֹ בֶן עֶשְׂרִים שָׁנָה הָיָה וַיֵּצֵא בֶן אַרְבָּעִים. שְׁהוּא גְדוֹל כְּבִינָה וּפְלִגֵי בַפְּלוֹנְתָא רַבִּי הַיְהוּדָה רַבִּי נַחֲמִיָּה דְלִקְמֵן עַל מִי שְׁמַךְ לֵאשׁ שֶׁר וְשׁוּפָס. שְׁהִיָּה גְדוֹל שְׁלָא כְדָרְךָ הָעוֹלָם. לְזֶה כָּפֵל וַיְגַדֵּל אֵף עַל פִּי שְׁאֲמוֹר לְמַעְלָה. נוֹתֵן כְּתִפְיוֹ וּמִסִּיָּע. דִּיקוּן בִּיָּתָה בַסְבְּלוֹתָם. מִשׁוּי קָטָן עַל גְּדוּלָּה. זֶה גַם כֵּן עוֹל כִּי צְרִיכִין לְשַׁאֵחַ כְּפִי אֲחֵרָה הוּא דְכְּתִיב וִירָא ה' כִּי סָר לְרֹאוֹת. הַרְגִישׁוּ עֲדִין לֹא יֵצֵא לְפַנְגֵּל רַחֲבִי קְאָמֵר וַיִּאֲמַר אֲסוּרָה נָא וְאֵרָאָה לֹו הַסְּבִיבוּ עַל וִירָא בַסְבְּלוֹתָם שְׁהִיָּה עַסְקִיו זֶה בִּיָּתָה בַסְבְּלוֹתָם כַּפְּחוֹתוֹת בַּסְבְּלוֹתָם וְלִפִּי שִׁכְלָל תְּנוּעָה יֵשׁ בְּחִינַת מַה שֶׁמְכַוֵּן וְמַה שְׁאֵלִיו לִזְמַן סָר מַעֲסָקִיו לִירְאוֹת בַּסְבְּלוֹתָם אוֹ דָּא וִירָא עֲצָה וְתַקְנָה בַעֲנִין סְבֻלוֹתָם וְטַרְחָם.

באור מהר"פ

כּוֹ שְׁתֵּי יְצִיאוֹת וְכוּ'. פִּי קְדִישָׁה לְמַה לִּיָּה וַיֵּצֵא וַיֵּצֵא פְעַמִּים וְלֹזָה אֲמַרו לְלַמְדָּךְ שְׂרַק שְׁתֵּי יְצִיאוֹת הִלְלוּ יֵצֵא וְיוֹלָחֵם הִיָּה סְגוּר בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ וְעַסְקֵי תְמִיד בְּתוֹרָה. וּמִשׁוּי קָטָן עַל גְּדוּלָּה. פִּי וְהַכֵּל לְרַעַה נִתְכוּנֹו עֲדִימִים הִיָּה עֶשְׂרֵה מִיִּשְׂרָאֵל חִיִּיבִים כָּל אֶחָד לִיתֵן עֶשְׂרֵה לְבָנָיִם וּבְכּוֹלָם הֵם מֵאָה וְחִמְשָׁה מֵהֶם הִיָּה קִטְנִים וְהִיָּה מִטִּיל מִשָּׁה גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים וְלֹא יִכְלוּ לְמַלְאוֹת הַמִּנִּין מַחְמַת קִטְנוֹתָם וּמִשׁוּי הַקְטָנִים עַל הַגְּדוּלִים יַעֲשׂוּ מִסְפַּר מַעֲט כְּפִי מִשְׁרֵי הַקְטָנִים וְאֲחִ"כ נִמְצָא חֲסִרוֹן גְּדוֹל בְּכָלל הַמִּנִּין הַנּוֹגְשִׁים הִיָּה מִכְּסִים אוֹתָם לְמַלְאוֹת הַמִּסְפַּר. אֲוֹתָם לְמַלְאוֹת הַמִּסְפַּר. (יִפְתָּה). דְרָגוֹן. עֵינִין מ"כ שְׁפִי טַכְסִיס שֶׁל מַלְכוּת וְכֵן מִשְׁמַע בַּעֲרוֹךְ. וְז"ל רַבִּי מ' אִי"ב פִּי בַלִּי נִשְׁאֵי כְלִי מִלְחָמָה לְפָנֵי שֶׁר ע"כ. וְז"ל הַמַּעֲרִיךְ מִהַלְכִין לְפָנֵינוּ בְּדְרָגִין פִּירוּשׁ בְּמַגֵּן וְצַנָּה דְרָגָא בְּלַעֲזִי וְכֵן כְּתוּב וְנִשְׁאֵי הַצַּנָּה הוֹלֵךְ לְפָנֵינוּ דְרָגִין שְׁלוֹ מְדַרְגָתוֹ עַכ"ל וְצ"ע קִצַּת בְּדַבְרֵינוּ.

ידי משה

כּוֹ ר' אֶלְעָזָר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגָּלִילִי אוֹמֵר רֹאוּ מִשׁוּי גְדוּלָּה עַל קָטָן. כְּאֵן מְשׁוּבַּחַת הַגִּיּוֹסָא וְהַגִּיּוֹסָא הַנִּכְנָנָה עֵינִין בּוּיָקִיר רַבָּה פִּרְשָׁה ל"ו.

בבא בתרא דף קעז

שמה

צרור

שמות ב

המזר

דכתיב (משלי י, כג) ותורה אור. וכתיב (תהילים לא, ט) מה רב טובך אשר צפנת ליריאך, וזהו ותצפנהו. ולפי שהוא רמיזה על התורה שנקראת טוב, אמר ותצפנהו שלשה ירחים, כנגד בחדש השלישי לצאת בני ישראל (לקי יט, א).

ג. ותקח לו תיבת גומא, כנגד ארון הברית^{כב} שהיה מצופה מבית ומחוץ (לקי כה, יא). לפי שיש בתורה נגלה ונסתר, פנימי וחיצון. וזהו ותחמרה בחמר ובזפת, כנגד הנגלה והנסתר. ותשם בסוף על שפת היאור, רמז למכת היאור ע"י משה, ורמז לתורה שנקראת מים. ^{כג} ותתצב אחותו (פס' ד), כדכתיב (משלי ז, ד) אמור לחכמה אחותי את^{כד}. מרחוק, כדכתיב (ירמיה לא, ג) מרחוק ה' נראה לי^{כז}.

ה. ולפי שהשם שומר רגלי חסידיו^{כה}, סבב שתלך בת פרעה ליאור בענין שתראה הילד ותחמול עליו. וזהו שאמרו שראתה עמו שכינה (סוטה יב), והטעם לפי שלא אמר וטרא, ואמר וטראהו (פס' ו), הוסיף חצי השם שהוא ו"ה, שהוא רמז לשכינה^{כז}.

ז. ותאמר מילדי העברים זה. ולא אמר ילד העברים זה אלא ילדי העברים, הם משה ויוסף שהושלכו ליאור לרחם על ישראל, כמו שרמזתי בסוף ויחי יעקב^{כז}. וכל זה סבה אלהית שיגדל משה בהיכלי המלכים, ויתחזק לבו בגבורים^{כח}, להביא אותם מכות על פרעה. וזהו ויגדל הילד ותביאהו לבת פרעה ויהי לה לבן (פס' י), משרת בהיכל המלך.

י. ותקרא שמו משה. זה נראה לי אות על מה שכתבתי בזאת הפרשה שהיא כולה סתרים גדולים. ולזה דרשו (סוטה יב) שירדה לרחוק מגילולי בית אביה, והאריכו בצדקתה ובמעשיה. שאם לא כן איך נשאר זה השם למשה שקראה לו בת פרעה, וכי לא מלו אותו אביו ואמו ולא קראו לו שם, ולא ראינו שנשאר לו שם אחר אלא זה. אלא שיש לך להודות כי זה היה שמו מתחלה, והתורה קדמה לעולם^{כח} והיה כתוב בה ויאמר ה' אל משה כמה פעמים. וראתה עינה מה שלא ראו אביו ואמו ואחותו בנבואתם, והסכימה דעתה לדעת המקום ולדעת התורה, כי זה השם של משה הוא פלא והוא מעמקי התורה. כי משה עולה כמו השם בהפוך אותיות^{כח}, ולכן לא ידע איש את קבורתו (דברים לד, ו). וכן משה בראשי תיבות, הוא כמו מטטרון שר הגדול. והוא שדי בחשבון מטטרון^{כט}. והוא רמוז מתחלת העולם, כאמרו (תהילים לג, יד) ממכון שבתו השגית, ראשי תיבות מש"ה^{כט}. וכל זה לאות כי זאת הפרשה יש בה רמזים גדולים לעתיד, ולכן אמרו במדרש^ל והנה נער בוכה זה ישראל, דכתיב כי נער ישראל ואוהבהו (הושע יא, א).

בתי מלכות, סוטה יא: כא. לשון הגמ' בסוטה יב. כב. ומקורו בזח"ב יב. כג. לשון הזח"ב שם. כד. ובזוהר שם, אמר ר' יצחק מעולם לא עתדיאת גזרת דינא מעלמא, דהא בכל שעתא דהווי ישראל חטאן הווי דינא מקטרגא עמהון, וכדין (ולכך, ואז) ותתצב אחותו מרחוק (שנתרחקה השכינה מהם). כה. ע"פ ש"א ב, ט. רגלי חסידיו ישמור. כו. ומקורו בזח"ב יב, וטרא מבעי, והא א"ר שמעון לית לך מלה באורייתא או אות חד באורייתא דלא אית ביה רזין יקירין ועלאין, אלא הכי אולפינא רשימא דמלכא ומטרוניתא אשתכחח ביה, ואינן רשמייה דוא"ו ה"א, מיד ותחמול עליו, וכ"פ הד"ז והרב"ח. כז. בראשית נ, כו. בד"ה וכן היה ראוי. כח. ע"פ עמוס ב, טז. אמיץ לבו בגבורים. כח. תורה קדמה לעולם ב' אלפים שנה, בר"ר ב, ח. כח. ומקורו בזח"ב קיד, קב"ה שוי שמייה בך (במשה). כט. כלומר דמטטרון בגי' הוא ש-ד-י. ומקורו בפסדר"כ פר' דבחדש השלישי, וזהו ביאור הכתוב כי "שמי" בקרבו (שמות כג, כא). כט. ומקורו בתק"ז תי' סט, קיב. רעיא מהימנא אתמר עלך מ'מכון ש'בתו ה'שגית אל כל יושבי ארץ. ל. לא מצאתי מקורו, והובא בתו"ש